MANCINVS DE QVATVOR VIRTVTIBVS.

Petri Carmeliani Hexastichon in dominici Mancini de quatuor cardineis virtutibus libellum.

Qui cupit eximios mores, vitámque beatam
Noscere, Mancini carmina docta legat.
Cardineas libro virtutes quattuor vno
Is benè describit, moribus aemulans.
Mancino cedant Curij cedántque Catones,
Addita vel quorum scripta fuere prius.

LONDINI
Apud *Robertum Dexter*, ad insigne Serpentis ænei in Cœmiterio D. Pauli.
1601.
Cum Priuilegio Regiæ Maiestatis.

Dominicus Mancinus ad *Lectorem, de libro ſuo.*

QVattuor aſtringit virtutes iſte libellus,
Perplacido ductu, perfacilíque pede.
Peruius eſt rudibus pueris teneriſque puellis,
Quos etiam mater fomite lactis alit.
Peruius & ſenibus, quos olim craſſa vetuſtas
Eduxit, quando barbara lingua fuit.
Hunc matrona ſuas ancillas caſta docere,
Hunc poſſit ſponſæ vir recitare ſuæ.
Hic multum fugiat, non tædia conferat vlli,
Si quocunq; modo prima elementa ſciat.
Noſcere Pariſij librum properate recentem,
Sanctius, vtilius hoc nihil eſſe poteſt.
Quid fieri deceat, docet hic, per tempora vitæ,
Et, fieri vt poſſit, hic quoque ritè docet.
Nec rogitat pro ſe, lector, te tradere nummos,
Sed rogat vt videas, tunc habet ipſe ſatis.
Sponte tamen ſi quis modico ſibi comparet ære,
Nil quicquam vtilius credat habere domi:
Sin verba & ſenſus memori ſub pectore condat,
Theſauros magnos intus habere putet.
Nil melius Latijs portat mercator ab oris,
Nil quicquam melius bibliopola tenet.

Vale.

DOMI-

DOMINICI MANCINI IN LIBRVM DE QVATVOR virtutibus ad Federicum Seuerinatem *Episcopum Maliacensium* Præfatio incipit.

NOn mea fert ætas iuueniles edere lusus:
Quosq; solet vulgus commemorare iocos:
Non etenim salib⁹ cani sunt mollib⁹ apti,
Nec deceat iuuenũ tela mouere senem.
Quàm turpe est, cano surgunt cui vellera mento,
Si pueris mixtus iactet & ipse nuces?
Quàm male conueniat, teneros si laudat amores
Vel Cato, vel Curius, Fabriciusue grauis?
Non homini ceruix aliter concressit equina.
Quàm si non proprium sumpserit officium,
Non bene saltantis personam sustinet ille,
Compede qui longâ comprimiturque graui.
Quam meritò volucres cornici illudere certent,
Si certet cygno, vel Philomena tibi?
Non etiam sanctus, quo ascribor, postulat ordo.
Et votum fidei relligioq; sacra:
Me nisi res sanctas perscribere, tum meditari,
Deq; fide sanctâ, catholicâq; loqui,
Cur etenim quisquam sacris cœloq; dicatus,
A sacris mentem dimouet vsq; suam?
Militiæ ascriptus vir, semper cogitat arma:
Mercator cupidus mente voluptat opes.

Presbyter at debet vitijs indicere bellum,
Et populum ſummo conciliare Deo.
Debet & exemplis reuocare, & voce ruentes:
Jnq́ ſuo ſtantes conſolidare gradu.
A cautiſq́ lupos vigilans arcere rapaces:
Et circum ſemper aduigilare gregem.
Fœdius haud quicquam quàm ſi ſit ſcurra ſacerdos,
Aut ſi præduri militis arma gerat.
Sed non fœda minus res eſt, ſi moribus ipſis,
Fabula ſit vulgi ridiculumq́ caput.
Aut ſi continuæ rixæ, violentia, lites,
Jurgia, vis, fraudes, furta, rapina, placent.
Sed neq́ te quicquam mulcet Frederice legentem,
Quod procul à ſanctis moribus eſſe vides.
Nil etiam doctâ iucundius aure capeſſis,
Quàm tibi quod ſancta charta miniſtrat opus.
Sic etenim mitis tua fert natura benigno
Sydere coniuncta, ſydera ſi qua valent.
Sic ſtudia expoſcunt, iuuenis quæ ſemper amaſti:
Et quæ nunc doctus vel vehementer amas.
Sic etiam comitas doctorum iuncta virorum
Admonuit lateri nocte dieq́ tuo.
Hortatur veterum ſic te monumenta tuorum,
Edidit innumeris quos Seuerina domus.
Deniq́ res geſtæ quondam, laudeſq́ paternæ
Semina virtuti ſunt quoq́ magna tuæ.
Sed, modò quæ geſſit dux belli & pacis amator,
Virtutem faciunt illa virere magis.
Jncrementa velut præſtant plantaribus imbres,
Aëre cùm verno ſole tepente cadunt:
Sic tu dum ſpectas virtutes ipſe paternas,
Fomentem magnam das Frederice tuis.
Si quis geſta velit nunc me recentia patris:
Hæc ego dicturum me ratione negem.

Non

Non etenim possim paucis concludere verbis,
Tum neq; narrandi commodus iste locus.
Nam propero primos quos cœpi intendere cursus,
Vt dicam, quare non ego scribo iocos.
Scilicet hæc causa est, humeris quòd sarcina nostris,
Nec digna est sanctis auribus illa tuis.
Propterea, quantum potui grauiora petiui:
Quæq; tuo possint aptiùs ore legi.
Quippe quòd ardebam nostram te noscere mentem,
Præstarę & fidei in te monumenta meæ:
Quattuor en scripsi virtutum munera versu,
Quæ deceant homines, quæ probet ipse Deus.
Hæc tibi conueniunt: hæc sunt tibi debita tanquam,
Nuper de sancto fonte profecta tuo.
Tu, velut exemplar scriptorum & forma meorum:
Quod bene conscripsi, plenius ipse facis.
Hæc alios, non te poterunt mea scripta monere,
Scripta monent alios, tu mea scripta mones.
Et maiora licèt sacro sub pectore verses:
Nostra tamen legito, cùm datur ipsa quies.
Non aquila aëreas semper petit arduanubes,
Proxima sed terris illa aliquando volat.
Sic tu, cùm cessant grauiores pectore curæ;
Præsta aliquid Musis, carminibusq; meis,
Lætabor, tanto si nostra legantur ab ore,
Et fiant limâ si meliora tua.
Prima canenda venit mater prudentia rerum.
Iustitia hinc lumen mox trahit alma suum.
Post animus magnus, dura omnia ferre paratus,
Scribitur, in fine mens moderata mihi.
Quattuor hæ currum totidem fecére rotarum,
Quem si quis scandat, magnus & altus erit.
Nec minus à cunctis spectabitur ille triumphans,
Quàm toto si quis victor in orbe foret.

Hunc currum rari reges egêre, ducesq́,
Rara etenim virtus esse quaterna solet,
Ergo recognoscas tete, mea scripta legendo,
Te tanquam in speculo, dum legis ipse, vide.
Censor ades, nunquid propero dum fingere formam,
Mens bene quod videt, est imitata manus.
Sed iam virtutum seriem narremus ab ortu:
98Principijs notis, omnia clara magis.

Vale.

DE QVATVOR FONTIBVS HONESTATIS: QVI à ratione habent originem.

PRincipio omnipotens, cœlum terrámq́ creauit,
Et statuit propriis cuncta elementa locis.
Hinc cœlum ornauit stellis, & gramine terras,
Aëra pennatis, piscè repleuit aquas.
Inde hominem faciens similem sibi, subdidit illi
Omne animans, terris imperiumq́ dedit.
Hunc & participem rationis fecit, vt illa
Differat à reliquis dissociante feris.
Hic igitur tanto rationis munere fretus,
10Scrutari incepit omnia mente sua.
At dum præteritis, quæ sunt præsentia, nectit,
Qualia sint certò mente futura videt.
Propterea q́ parans illis quodcunque necesse est,
Prudentis meruit nomen habere viri.

Atque

Atque eadem ratio multos coniunxit in vnum,
Colloquiq; cauſſa præſidiiq; ſimul.
Impulit & cœtus cogi, parere iubenti,
Vrbibus & poſitis viuere lege viros.
Præcipuum in ſobolem patribus generauit amorem,
Inq; alios ſicut ſanguinis ordo iubet.
Hinc patres curant gnatos omni arte tueri,
Hinc gnati patres pro pietate colunt.
Hæc iubet officijs homines certare viciſſim,
Inq; vicem aduerſis rebus adeſſe iubet.
Hæc inter populos, & Reges fœdera nectit:
Hæc inter raros iungit amicitias.
Plus tamen officijs certant, opibuſq; ferendis,
Qui, donante Deo, plus rationis habent.
Sic hominum comitas firmata, & viribus aucta eſt,
Sic aucta imperia munere iuſtitiæ.
Præterea innata eſt ex hac ratione cupido
Mentibus, vt ſemper abdita noſſe velint:
Vt verum, ſimplexq; bonum deprendere curent,
Et poſtquàm nôrint, id vehementer ament.
Quippe quod eſt homini maior non vlla voluptas
Illa, qua diſcit, continueq; ſapit.
Sape igitur, veri ſic feruet amore reperti
Mens, nihil vt duri reſpuat illa pati.
Caſibus haud vllis, non vllo victa labore:
Pro vero eſt morti neſcia terga dare,
Tertia ſic virtus mens alta & magna vocata eſt:
Quæ ſemper cuſtos ſimplicitatis adeſt.
Nec parua illa quidem vis eſt rationis habenda,
Per quam nos nimium cernere pulchra iuuat.
Quantus ineſt ordo rebus, vel quanta venuſtas,
Solus homo ſolers percipit atque videt.
Hanc igitur faciem mundi formamq; decoram
Cum ſapiens ſpectat, diligit atq; probat:

Tum ſecum loquitur. Quanto res pulchrior eſſet:
Si tantus noſtris moribus ordo foret.
Propterea exemplo rerum componere mores
Nititur, atq; animo tradere tale decus.
Ergo nihil ſordis, nil & committere inepti
Prouidet: & nullam proſus habere notam:
Ne quid vel nimium faciat, vel pondere mancum,
Sitq; decus rebus, temporis, atq; loci.
Deniq; ſic animo virtus moderatio ſurgit:
Ordine quæ quarto connumeranda loco eſt.
Quattuor has igitur pares comprendit honeſtum,
Quas omnes ratio conficit ipſa tibi.
Sed Deus hanc homini rationem contulit auctor:
Naturam vulgus dictitat eſſe deum,
Siue igitur placeat naturæ munere dici,
Siue dei, arbitrium, lector habeto tuum.
Hoc ego præſtabo diſtincte vt ſingula tractem,
Primum & prudentis ordine munus erit.

DE PRVDENTIA.

PRimus honeſtatis locus eſt, diſquirere quid ſit
verum vel falſum: quæ mala quidue bonum,
Hoc adeò eſt hominis naturæ & viribus aptum,
Nil magis vt proprium, nil deceatq; magis.
Ducitur omnis enim mortalis amore ſcienti,
Prorſus vt ignotum nil velit eſſe ſibi.
Omnia veſtigat ſolers, & mente volutat:
Nam labi & falli, turpe, malumq; putat.
Eſt autem prudens quiſquis decernit honeſtum
A turpi: vt tantum poſſit honeſta ſequi.

Hoc

Hoc non discernet, nisi qui metitur idipsum,
Vt natura sua iudicat & ratio.
Non, quæ quisq; probat, prudens ea recte probabit:
Sed, quæ iudicio comprobat ipse suo.
Hoc sed iudicium ratio damnata gubernet,
Pareat & sensus, vt puer atq; comes.
Verùm, quo leuiùs rectum dignoscere possis.
Hic quæ perspicies singula lector habes.
Imprimis igitur quisquis perquirit honestum,
In vita agnoscat esse cauenda duo. 20
Est vnum nescire putet, quæ nescit: & illis
Hærea. vt veris credulus ipse sibi.
Plurima namq; latent cæcis abstrusa latebris,
Quæ neq; de facili quisq; videre potest.
Ergo illis temere tu consentire caueto,
Ne capiat facti te citò pœna tui.
Hîc opus est studio, hîc cura, & tempore longo,
Hic quoq; præceptor fortè vocandus, erit.
Prodcrit in multis simul experientia rerum,
Proderit & fidæ pectus amicitiæ. 30
Rebus in ambignis partes scrutaberis ambas,
Vt quæcunque venit res, tibi tuta cadat.
Non satis est istam partem munire, vel illam,
Altera si restat debilis, atq; vagans.
Non bene prouidit tantum, qui à dente colubri
Cauit: nam pariter cauda cauenda fuit.
Sic age, quod nunquam dicas, non ista putâram;
Non sine dedecore fertur id ore viri.
Nec te decipiat, quosdam quod decipit, illud;
Dum quæcunq; sua recta, & honesta putant. 40
Iudicio addicti proprio, seruiq; suorum
Errorum, credunt se nbil esse suprà,
Auelli nequeunt vllâ ratione, vel arte:
Iudiciumq; omni plus ratione valet.

Vt

Vt soliti patres gnatorum crimina sæpe
Laudare, & donis credere digna suis:
Vt qui fecit opus sculptor carmenq; poëta,
Sæpe his Phidiacum spernit & arma virum:
Sic illi probrios mores venerantur, adorant,
Quæq; alij faciunt, vt vitiose premunt.
Quippe quod à rerum falluntur amore suarum,
Nec nisi seipsos prorsus amare queunt,
Quicquid habent ipsi gemmas, aurumq; licenter,
Tanquam vile lutum cuncta aliena ferunt.
His ratio explosa est, atque omnis quæstio veri.
Ij minime distant à pecore, atq; feris.
Quisquis, naturæ quæ sunt communia, non vult,
An partem è propriis præbeat ille bonis?
At si se talis casu subrepserit error,
Vt nimium tribuas partibus ipse tuis:
Tunc videas, quæcunq; tenent sanctiq; boniq;,
Atque ea tu credas esse tenenda tibi.
Plus oculi cernunt multi sub luce serena,
Quàm videt in tenebris vnus ocellus iners.
At cum consilio constabunt omnia certo,
Tunc age maturè: sit procul ipsa mora.
Sunt multi segnes, & lenti pondere fasti,
Consultent quamuis optima quæq; prius.
Ij neq; censendi prudentes, namq; relinquunt
Partem, quæ prima est, officijq; caput.
Non aliter virides floreſcunt arbore rami,
Sic nequeant proprio tempore poma legi.
Nec secus in mediis se iactant agmina campis,
Si conserta manus nulla trophæa refert.
Sic etiam cultis mandantur semina sulcis,
Ni segetes tostas falce sonante metas.
Omnis enim sua laus virtutis facta requirit:
Nam sinere prodest consuluisse parum.

Non

Non tamen ille caret virtutis laude perenni,
Qui bona consultat, si gerere illa nequit.
Nam prohibet multos moribus, nam sæpe facultas
Consilijs rectis non sinit esse iocum.
Philosophi pariter laudem famamq́, merentur,
Qui bene scribendo sæcula longa monent.
Est aliud vitium longum consumere tempus,
Et nimijs studijs ardua quæq́, sequi.
Difficiles etenim res quædam indaginis altæ:
Quæ tamen haud aliquid vtilitatis habent.
Namq; nihil fini prosunt, nec moribus ipsis:
Sollicitent animos nocte dieq; licèt.
Aut si vel recto possint conducere fini:
Nec plusquam finis, sola petita iuuant.
Quid prodest varios stellarum inquirere cursus?
Quid res & causas noscere, inepte, petis?
Quid cupis innumeras discendo amplectier artes,
Et toto veros orbe referre situs?
Quid gaudes nodis cunctos vicisse sophistas?
Aut verbis totum detinuisse forum?
Si sapis, istorum nil quicquam pertinet ad te:
Simplicius multo est, quod didicisse decet.
Vt rectè viuas, discas, moriaréq; rectè:
Hæc duo sunt nostra: Viuimus & morimur.
Est simplex studium vt rectè versemur vtroq;
Et facile est, quòd nos munere vtroq; beet.
Ergo priùs discas, quid te præstare beatum
Possit; & id toto pectore fige tuo.
Disce viam pariter, qua perueniatur ad illud,
Quam simul ingredere, perpetuoq; tene.
Nempe viam multi perdiscunt tempore toto,
Non tamen amentes ingrediuntur iter.
Quid didicisse viam prodest, quum pergere nolis?
Turpior ignaro factus es ipse sciens.

Anne

Anne viam monstras alijs, tu deuius erres?
Et moneas alios, quod minus ipse facis?
Quàm stultum est totas noctes vigilare, dieſq;
Nullius vt fructus ſi pater ipſe labor.
Sumimus incaſſum tempus diſcendo profectò
Actio ni ſequitur mente recepta priùs.
Actio cùm finis diſcendi debeat eſſe,
Plus pete, quàm diſcas, vt ſapienter agas.
Iure igitur miles reprendit philoſophantem:
Gymnaſio clamat dum nimis ille ſenex.
Inquit enim miles: Dic ô venerande magiſter,
Quid ſibi clamores, verbaq; veſtra volunt?
A manè ad noctem miſcetis iurgia: nullus
Eſt alij concors: hic ait, ille negat.
Reſpondit ſapiens: O fili, quærimus illam
Virtutem; hanc potuit quærere nemo ſatis.
Subriſit miles: Jam cornus, iam moriturus:
Et neq; dum virtus ipſa reperta tibi eſt?
Quando ergo vteris, quando in præditus illa?
An tibi apud manes illius vſus erit?
Diſce igitur quantum poſſis præſtare gerendo?
Et, quantum diſcis perfice req; gere.
Non latet id, potius ſe offert quærentibus vltro:
Id poterit facili prendere quiſq; manu.
Præterea officium rudentis noſcitur illud:
Ordinis vt ſerues inter agenda modum.
Prouideas primùm, quæ ſunt grauiora ſubinde
Conſlituas, digno quæ leuiora loco.
Non licet, vt ſpretis chara cum coniuge natis,
De pueris cures mancipijſq; tuis.
Nec licet, vt vitam, ſimul aſperneſue ſalutem:
Dum nimio ſtudio quæris auarus opes.
Non animam perdas, dum vis te reddere ſa luum,
Corpore plus anima nam pretioſa tua eſt.

Quid

Quid tanti facias, animam quo perdere spernas?
Quæ merces animæ par queat esse tuæ?
Quis sibi præponat momento viuere paruo:
Æternum demens vt velit ille mori?
Nec nisi momentum dici tua vita meretur,
Sæcula si spectes & sine fine dies.
Fac, cui plus debes, cures plus reddere semper,
Ante tamen gratus omnia pone Deum.
Non licet officij memor vt videaris ab omni,
Immemor in Christum sis tamen ipse tuum.
Non solum aspicias præsentis gaudia vitæ,
Sed videas quales vita futura tibi est.
Quid magis est hominis, quæ voluere mente futura,
Ne quid contingat, quod grauitate premat.
At ventura quidem mors est, atque altera vita,
Quæ premet aut nobis præmia grata dabit:
Quæ veniet, nullas habitura est tempore metas,
Sic mala perpetua, vel dabit illa bona.
Ast velut hæc vmbræ celeriq; simillima vento est,
Sic bona siue mala dat peritura breui.
Hic locus est vitæ tantum, dum vescimur aura:
Ius summum nobis altera vita feret.
Est satius placidos ad tempus ferre labores,
Supplicia æternis quàm tolerare rogis.
Molle iugum collo est si quod suscepimus vltro,
Inuiti grauius sed patiemur onus,
Hic medicus Christus medicatur tristibus ægris,
Illic vt iudex fronte verendus erit.
Non tua magna putes, quæcunque caduca videbis,
Id pete quod durat perpetuumq; manet,
Non etiam serues quæ sunt tibi mox peritura,
Ne tibi non prosint, si qua superfuerint.
Fac inste semper viuas: & iunctus iniquis,
Non te commutes, quin magis aptus eris.

Tunc

Tunc verò aptus eris, cùm iustum tendis ad illud
Semper, & ad tempus scis variare vias.
Sæpe via est duplex, quæ ad metas ducit easdem:
Altera nunc clausa est, altera aperta patet.
Vt manus in palmam modò se distendit, & aptat
In pugnum rursus, & tamen vna manet:
Sic prudens semper iustus permanserit idem,
Sed sumet vultus, quos monet ipsa dies:
Non leuis vt ventus, sed pro re mobilis adsit,
Constans, non durus, propositiq; tenax.
Nec citò credideris, fuerint quæcunque relata:
Discutias omne, quod secus esse potest.
Fallitur & fallit, faciles qui commodat aureis?
Esse à prudente debet vtrunq; procul.
Sæpe fuit verum, quod res conficta videtur:
Visaq; res vera ficta reperta fuit.
Delituit verum quoties sub imagine falsi,
Et falsum veri imagine delituit.
Non proprios vultus semper mendacia gestant,
Sæpe & simplicitas creditur esse dolus.
Vtq; assentator frontem sibi sumit amici:
Sit qui recta monet sæpius hostis habet.
Non tibi de dubijs sententia certa feratur,
Sed suspensa quidem reddere verba potes.
Cùm quicquam facies, imprimis mente voluta,
Quantum est, & quale, quod queat inde sequi.
Nil tibi sit subitum, nil aggrediare reprente:
Si res est durans, est patiensq; moræ.
Quod dubitas, differ, melius suspende parumper
Quod geritur, donec tempore certus eris.
Præterea, quicquid noscis non iure fuisse
Inceptum: debes deseruisse citò.
Si tibi suspicio fuerit sub pectore nata:
Illa quidem cesset, sed tamen omne caue.

In sermone tuo vel quæ sunt recta mouebis :
Aut rectum quæres, quod latuisse solet.
Ignotum rudibus mitis monstrabis honestum :
Præcipies illis, quos tua cura regit.
At, si solatus fueris sua damna dolentes :
Non tibi virtutis pars mediocris erit.
Laudabis parcè, quem credas iure probari:
Parciùs & damna, quem neq; iure probes.
Qui nimium laudat, blandiri nempe videtur :
Qui nimium damnat, credita lingua mala est.
Quod verum est charo præferri debet amico :
Sit veri species inuiolata tibi.
Discute quid possis, cùm vis promittere quicquam:
Postquam promissum est pleniùs ipse dabis.
Præteritum spectà tempus, prænosce futurum :
Vt prudens peragas, non sine laude quod est.
Commoda prouideas, simul & quæ damna sequãtur,
Vt leuiùs quicquid venerit inde, feras.
Non tu semper opus facies, sed certa laboris
Sit requies, animi pars erit illa tui.
Non tamen in requie ludat tua dextra fritillo,
Sed studij cures te saciare cibis.
Segnitiem fugias, quando tu cunq; quiescis,
Versa aliquod mente tunc pietatis opus.
Aut animo tractes, quæcunq; negotia restant,
Plus etenim semper mens requieta videt:
Accelerat tardum, perplexum digerit omne.
Et durum mollit, aspera plana facit.
Nunquam prudentis mentem decet esse solutam
A gestis, quamuis dextera fessa vacet.
Quid peccent alij, non sit tibi maxima cura
Discere : quid pecces, sit tibi cura magis.
Discere semper ama, dimittas quærere quis sit,
A quo perdiscas : sit didicisse satis.

Consilium

Consilium alterius de rebus concipe gestis:
Ex minimis etenim noscere magna potes.
Aetas prima monet, qualis sit quisque futurus:
Et reliquam vitam indicat una dies.
Non dicti, aut facti quisquam te mouerit actor:
Sed tantum motus sis ratione rei.
Nec tibi plus placeas, quia multis fortè placebis:
Id spectà potius, qualibus ipse places.
Illud fac quæras, quod non reperire negatum est:
Et tenta vt discas, quod modò scire licet.
Illa etiam exoptes, quæ corám optare licebit:
Turpe est, quod nequeas, concupiisse palam.
Alta nimis caueas, vbi sit, te stante, tremendum,
Aut si descendas multa timenda putes.
Illuc intendas neruos, cunctósque labores,
Quò si peruenias, sit tibi parta quies.
Sunt quædam, meritò quæ perquisisse probere,
Sed cùm sat fuerit, est retinenda manus.
Cum tibi pro vita fuerit quæsita facultas,
Id quæras pro quo vita tributa tibi est.
Non opibus multis fueris famulatus auarus,
Sed vitæ famulas semper habebis opes.
Quicquid non faceres, si præsens arbiter esset,
Non magis id facias hoc quia teste cares.
Cùm tibi ridebit vultu fortuna secundo,
Vtere consilijs tunc magis atque magis:
Nam velut in lubrico nequeunt consistere plantæ,
Sic solet & fœlix perdere sæpe modum.
Nec magis à salsis nauis gemit acta procellis,
Quam ratio in multa prosperitate gemat.
Propterea placidæ dum spirant flatibus auræ,
Non quocunq; lubet, sed loca tuta pete.
Sæpe mari placido scopuli latuére sub vnda,
Sæpeque per scopulos læsa carina fuit.

Aequore

Aequore tranquillo dum currunt carbasa plena,
Improuisa venit sæpe procella furens.
Fallere te nullus vult, qui tibi dura minatur,
Sed magis, vt caueas, turbidus ille monet.
Fallimur a placidis verbis, vultuque sereno:
Cum sapido capimus sæpe venena cibo.
Sic solet arridens multis fortuna nocere,
In quos turbata non fiut illa potens.
Vir patuit prudens: sed iam nunc munera dicam
Iustitiæ, per quam nectitur orbis amor.

De Ivstitia.

Ivstitia est quædam naturæ sanctio, multis
Quæ iubet vt prosis auxiliumque feras.
Inter mortales sic mutua vincula nectit,
Humanum vt seruet sola, vel illa genus.
Vtile, non quæras an sit, quod iusserit illa,
Nam, quicquid iubeat, vtile semper erit.
Iustitiæ primæ partes sunt, reddere honorem
Christo, qui nobis omnia, seq; dedit.
Ergo, si quis erit gaudens cognomine iusti,
Ille Deum inprimis religiosus amet.
Sic amet ille Deum, quòd contrà dignus amari,
Quòd sibi sit meritò gratia parta Dei.
Esse Deo gratus poterit, quicunque nocere
Vult nulli, & cunctis vtilis esse cupit.
Sic Deus est homini, qui nulli lumina solis
Denegat in terris, sit licet vsque malus.
Non plenè officium iusti compleuerit ille,
Qui nulli prodest, qui neque prorsus obest:

Quippe requirit opus, quod sit laudabile, virtus:
Non habet illa satis abstinuisse malis.
Non sumus ad nostra tantùm ipsi commoda nati:
Ferre aly gratam quisque tenetur opem.
Nati homines hominum causa sunt (teste Platone)
Vt sese faciles vltrò, citroq; iuuent.
Nec ratio est simplex, aut omnibus vna iuuandi,
Auxily cuique propria causa data est.
Si nequeas opibus quenquam, rebusq; iuuare,
Ast opera saltem, consilioq; iuues.
Quinetiam poteris fortis prohibere nocentes,
Ne lædant grauius vi q; dolisq; bonos.
Nec minus hortando, solando, tumq; monendo,
Iurgando & multos ipse iuuare potes.
Sed gradus officijs dandis seruandus, & ordo est,
Ordine nam cuncta splendidiora nitent.
Quippe Deo primum debes persoluere cultum:
Pone Deum poscit patria prima locum.
Hinc gnatos, charosq; tuos curare parentes:
Post tibi quos sanguis, quos quoque iunxit amor.
Nec, quos paupertas, quos morbus, quósue senectus
Oppressit, spernas, sed miserere magis.
Inter & hos, si quos morum commendat honestas,
Hos oculis propiùs intueare tuis.
Sunt etiam, qui te quondam iuuêre, iuuandi,
Sed referant fœnus tunc in amore vices.
Vt iubet Hesiodus, campos imitêre feraces,
Semina qui domino multiplicata ferunt.
Est tamen vt caueas, ne, dum sis vtilis vni,
Id damno alterius feceris, atque malo.
Prouideas pariter, dum vis nimis esse benignus,
Ne tibi res desit, atque aliena petas:
Sæpe etenim censu consumpto prodigus omni,
Aut rapit, aut turpem contrahit ipse notam.

Non

Non etiam vt magnus fias, te dede rapinæ,
Nam neque quò regnes, ius violare licet.
Nec tantùm à iusto violentia longiùs absit,
Sed fraus, atque dolus debet abesse procul:
Vulpeculæ fraus est, vis est innata leoni,
Vtraque sed iustis est aliena viris.
Quin populo ex omni, nullus capitalior illo,
Qui lupus est intus, pelle videtur ouis.
Nec solùm facto, fit sæpe iniuria verbis,
Obiectes si cui crimina falsa reo.
Quod verum est semper profer, semperq; tuere,
Sic nihil vt vero tu venerêre magis.
Nec verum credas violari posse negando,
Quin sic religio est, tum violata fides.
Nam licet in testem non sit Deus ipse vocatus:
Attamen is custos, vltroq; testis adest.
Et si quando licet mentiri, fortè licebit
Tantillum, vt vera sint manifesta magis.
Quiq; fidem vt seruet, fuerit non vera locutus,
Forsitan est veniam dignus habere suam.
Est seruanda fides sic, vt constantia semper
Adsit pollicitis, pactaq; sancta velis.
Sæpe tamen fateor tempus contingere posse,
Quod neque damnandum sit, violare fidem:
Vt quia promittam tibi, quod non vtile fiat,
Aut mihi plus noceat, quàm tua facta iuuet.
Theseus optasset Neptunum pacta negare,
Cùm traxit miserum curribus Hippolytum,
Non commissa sibi iustus secreta loquatur,
Sed taceat quicquid non licet ore loqui.
Vocibus ambiguis litis non semina iactes,
Iudicium certum sed magis ore feras.
Aut potiùs taceas, cùm non sit causa loquendi:
Sæpe sibi, atque alys garrula lingua nocet.

Publica si quando tibi sit commissa potestas,
Aut si turba tuæ sit numerosa domi,
Corrige, quem facinus, quem reddit culpa nocentem:
Non laus est, lenis quòd reputere nimis.
Nam peccare facit multos, qui ignouerit vni,
Dumque vni prodest: pluribus ille nocet.
Quicquid peccabunt multi, te dante fauorem,
Cunctorum iure es criminis ipse reus.
Sed fauet is, si quis non punit crimina, Præses:
Iudicis est nimius virga benigna fauor.
Subruit ille hominum cœtus, & subruit vrbes,
Per quem iusta malis pœna remissa fuit:
Subruit, vt flammam qui multam spargit in ædes,
Aut remouet portis, hoste premente, seras.
Non erit hic lenis ciuis, Princeps ue vocandus,
Sed dici potiùs pestifer ille potest.
Non tamen in pœnis mensuram excedere fas est:
Est pulchrum rebus omnibus esse modum.
Supplicium sumens, non sis immitis & asper,
Lætus vt alterius tu videare malo:
Sed plecte inuitus, veluti sis tractus ad illud
Officium, & doleas tanta patrasse reum.
Quin quoque si plures eadem dat causa nocentes,
Non illum absoluas, hunc retinere velis.
Non pœna afficias hos, dum tu munere donas
Illos, quos facinus arguit illud idem.
Improbitas eadem, pœnam patiatur eandem:
Nec genitrix huius, illius hostis eris.
Sic fertur solers quas nectit aranea telas,
Solùm pro minimis fila parata feris.
Si veniat crabro maioris ponderis, illas
Perfringit telas, dilaceratq; leueis.
Inuoluunt minimas pendentia retia muscas,
Quarum cum misero murmure vita perit.

Sic

Sic solet & pauper puniri lege seuera,
Si peccat: diues lege resixa fugit.
Si tibi deliquit quisquam, non vltio maior
Delicto fuerit: sufficit esse parem.
Si tamen ignoscas, vindictaq; nulla placebit,
Iustior, es multò gratior atque Deo.
In famulos etiam iustum seruabis, & æquum:
Iis iusta impendas, nec nisi iusta petas.
Hos credas fratres nobis natura creârit,
Vt sæuire nefas latiùs esse putes.
Abÿce, si grauiter tibi peccant, vel miscrere,
Si leuiter: sapiens quis queat esse satis?
Iustitiæ posiquam fineis reserauimus ipsos,
Dicamus fortem, magnanimumq; virum:

DE MAGNANIMITATE.

MAgnanimum fateor, qui quò teneatur honestũ,
Vltro dura subit, qui neque sæua pauet.
Non timet hic homines, non & discrimina mortis,
Quidquid contingat, ferre paratus adest.
Non animum magnum possunt tormenta, minæq;,
Vnica sed ratio sancta mouere potest.
Non tamen exposcit temerè discrimina, quanquam
Effugiat timidi nomen habere viri.
Stultius haud quidquam, quàm sese offerre periclis:
Cùm possit tuto non minùs illud idem.
Est nimium demens, tranquilla si quis in vnda
Spumiferos æstus optet habere freti.
Qui patriam inculcat, violat qui publica iura:
Non vir magnanimus ille putandus erit.

Eſt audax potiùs, temerarius, impius, amens,
Eſt quicquid poſſit lingua referre mali.
Nec vir fortis erit, quærens ſua commoda: ſed qui
Vim prohibet patriæ, nec facit ipſe ſua.
Nulla animi laus eſt, nulla eſt præſtantia facti,
Iuſtitia vnde procul eſt patriæq; ſalus.
Nec niſi vir rectus, vir ſimplicitatis amicus,
Magnanimi, & fortis nomen habere poteſt.
Non te factorum delectet fama tuorum,
Sed per ſe placita ſint benefacta tibi.
Magnanimus claris in geſtis ponit honeſtum:
Et populi voces reſpicit ille parùm.
Non magni eſt animi, qui vulgi pendet ab ore,
Sed dare qui potuit, quod cupit ipſe ſibi.
Qui nimium tribuit titulis, & quæritat illos,
Ille nimis vanus, & puerilis homo eſt.
Eſt animi inprimis magni res ſpernere cunctas
Externas, nimium quas rude vulgus amat.
Res humileis ſpernes, animus petit ardua, magnum
Quicquid habet tellus, ſe putat eſſe minus:
Non oculus quidquid cernit, vel dextera tangit,
Sed quæ mente capit, ardua, & alta putat.
Qui ſpernit terras, animo cœleſtia tangens,
Illo non vllus, vt puto, maior erit.
At quî magnus homo eſt, quiſquis verſatur in imis,
Et neque de terra tollit ad alta caput?
Quis neget eſſe hominis magni, virtute mereri
Dignum cum ſummo rege tenere locum?
Ergo non magnus, ſed maximus ille feretur,
Qui ſummi meruit aulicus eſſe Dei.
Quis neget eſſe virum fortem, qui viribus vrbeis
Et longa magnas obſidione capit?
Ergo non fortis, ſed erit fortiſſimus ille,
Qui ſiſtet capta victor in arce poli.

Non

Non hominem magnum terrent quicunque labores,
Vt tandem abſoluat, quod bene cœpit, opus.
Sic te non pigeat pulſare palatia cœli:
Vt reſeret facilis ianitor ipſe fores.
Non quenquam renuit pulſantem ianitor altus,
Et nulli non dat, ſi modò iuſta petit.
Quare agè non vnquam tu brachia feſſa remittas,
Quandoquidem mox te præmia certa manent.
Palmam ſine feres, ad finem pergito: namque
Aequore decurſo, digna corona datur.
Nec finem nimium tibi credas eſſe remotum,
Cùm minimè veris ſæpe propinquus adeſt.
Non animus magnus ſeruit, ſed liber ab omni
Eſt vitio, recti perpetuúſque comes:
Nec patitur luxus ſuperet, turpiſque libido:
Sed ſuperat ſenſus fortior ipſe ſuos.
Seruitium maius non eſt, nec turpius vllum,
Quàm quæ ſub vitijs mens religata iacet.
Libertas animi vera eſt, quam nulla voluptas
Imperio cogit, ſeruitioque premit:
Nil admiratur, niſi quod videatur honeſtum,
Nil niſi quod ſemper, quod propriúmque manet.
Caſibus aduerſis, conſtans ſuccumbere neſcit,
Tanquam ſi ſemper res ſua ſalua foret.
Sed nihil aduerſi cenſebit maximus ille,
Omnia qui in mente credit habere bona.
Ille autem ſolus complectitur omnia mente,
Pectore cui Chriſtus nocte, die que ſedet.
Aſpectum ſeruat, grauitas quem veſtit, & ornat:
Nec trepidas verbis, languidiúſque ſonat.
Non magni eſt toruos oculos, vultúſque minaces,
Sed magis eſt mitis frontis habere decus.
Non etenim fortis geſtu, vultúque probatur:
Sed facto, atque animo ſit mihi magnus homo.

Non quia tu populi verearis ferre repulsas,
Propterea res est publica agenda minùs.
Non patriam linquas, quia sit tibi pugna futura,
Non aliter fortis, noscier ipse potes.
Præterea quem sacra fames, & forma mouere
Cœperit, haud magnus, imò pusillus homo est.
Tormentet quamuis scelerata pecunia paruos,
Esse tamen magnis illa molesta nequit.
Nil minus est animo, nil est angustius illo,
Qui seruit nummis, cui dominantur opes.
Ille autem est fortis, qui scit contemnere pauper
Diuitias animo non cupiendo suo:
Aut si diues habet, qui sic partitur amicis,
Subsidio vt multis gaudeat esse viris.
Quam vulgata viros inter sententia Pyrrhi est,
Cum redimit captos saucia Roma suos!
Inquit enim Pyrrhus, pretium numerare volenti:
Non aurum posco, non mihi dona dabis,
Certemus ferro, non auro: cauponantes
Contrectare aurum, nos decet arma viros.
Dignum rege quidem verbum genus Aeacidarum
Ostendit magnum viribus, atque animo.
Nec minor ipse animo (Curi Dentate) fuisti
Cùm tibi Samnites aurea dona darent:
Torrebas modicum rapas tu lentus ad ignem,
Explicuit Samnis cùm sua dona cliens.
Malo equidem, dixti, figuli cœnare catino,
Quam fuluis: tecum munera missa refer.
Non aurum volumus, potiùs sed habentibus aurum
Esse super volumus, hoc cupimusq; magis.
Corpore sunt etiam subeunda pericula rerum,
Sunt res difficiles, improbiorq; labor.
Non tamen hæc temerè, sed rectius antè videndum,
Quid ratio assentit, quid fieriue negat.

Non

Non etenim tentet seſe maiora, suisque
Viribus, vt cæptum turpe relinquat opus.
Sæpe nimis fidens sibi magna negotia sumit,
Quæ neque cum peragat, dedecus inde refert.
Attamen & caueat nimium dum prouidet omne,
Ne visus trepidam quærere velle fugam.
Nempe mori præstat, quam turpem viuere vitam,
Seruitio mors est anteferenda viris.
Non certis armis, nisi cum certare necesse est:
Nanque ferum nimis est conseruisse manus.
Nunquam suscipias bellum nisi pacis amore:
Sed pax nil fraudis, nil habeatq; doli.
Dignius in magno nihil est, quam parcere victis,
In quo naturæ conuenit ille Dei.
Non tantæ est laudis vi debellare superbos,
Quantæ est clementem se, placidumq; dare.
Inter Cæsareas virtutes prima refertur,
Quòd placidus victis ciuibus ille fuit.
Magnanimum mitem fecit natura leonem,
Prostratis pueris, exiguisq; feris.
Non nisi præmonito dudum conflixeris hosti:
Namque animos timidos indicat ipse dolus.
Non odio quenquam, nec sis liuore secutus:
Hoc etenim angustis mentibus esse solet.
Si quis te verbis, vel factis læsit iniquis,
Hunc tecum reputa nil nocuisse tibi:
Sed tantùm mentem dicas habuisse nocendi
Et mentem optatum non habuisse suum.
Nam nisi se lædat, certò non læditur vllus,
Namque alius mentem tangere nemo potest.
Cúmque vlciscendi fuerit tibi facta potestas,
Hoc pro vindicta sit potuisse satis.
Vltio nulla quidem maiori cedet honori,
Quam tibi quæ spreta, quæq; remissa fuit.

Occulto

Occulto quenquam non carpes ipſe ſuſurro:
Sed ſi quem argueris, aggrediare palàm.
Magnanimum faciet tantùm mens conſcia recti,
Mens pura, & ſimplex, intemerata fides.
At trepidum facient ſordes, & crimina vitæ:
Omnia iam metuit, quem ſua vita premit.
Cor mundum nunquam torpet formidine triſti:
Nam quicunque ſine eſt crimine, quid metuat?
An mortem? munus ſibi quam natura parauit,
Per quam non dubius regna beata ſubit.
An vel ſupplicium? cuius non ille dolorem
Sentit, dum ſanans vulnera Chriſtus adeſt.
Quid timeat, quē Chriſtus amat, queq; ille tuetur?
Numina cui cœli cuncta benigna fauent?
Martyribus potuit quis quondam inferre timorem?
Vincere tam magnos qui potuêre viros?
Non illos reges ſuperarunt, nonq; tyranni:
Non populi, admiſſæ nec valuêre feræ.
Præſidibus coram iuuenes, pueriq; ſeneſq;,
Et fragilis mulier non habuêre metum.
Non arcus, non arma neci diſtricta, roguſque:
Non iaculis ſæuæ, verberibuſque manus:
Non carcer, non longa fames, tormenta, ſitiſq;:
Non oleum, non pix, nonq; fluenta maris:
Munera, nec regni partes, promiſſaq; regum
Coniugia in turpem non pepulêre fugam.
Nec tantùm natos læti valuêre parentes
Spectare in flammis, in crucibuſq; ſuos:
Quin magis infanteis genitrix hortata tenellos,
Et frater fratrem, ſponſaq; chara virum.
Quis poſſit ſanctos morientes dicere victos?
Victores potiùs morte fuêre ſua.
Fortius, aut maius nihil eſt, quàm vincere mundū,
Vincere quàm terras, & ſuperare polos.

Nil

De magnanimitate & temperantia

Nil pariter fœlix homini pariterque beatum:
Nil pariter dulce, quam tibi (Christe) mori.
Nec tantum gladio, sed viui possumus ipsi,
Hoc tibi contempto corpore Christe mori.
Qui gladio moritur, tantùm semel occidet ille:
Occidit hic sæpe, qui sua membra domat.
Nec datur hanc cunctis gladu contingere mortem,
Qui cupiunt: gladius gratia summa Dei est.
Quem fuerit Christus dignatus morte perire
Consimili, certè est proximus ille Deo.
Iam satis in magnis animis versata Theleia es,
Nunc reliquum propera sancta referre pede.

De Temperantia.

Diximus inuictas mentes, referre modestas,
Et locus, & tempus, propositumque monet,
Qui cohibet motus animi, seruatque decorum
Dictis, & factis, is moderatus erit.
Ergo vt sit talis tecum tua vota rependas,
Et bona persequere, cætera missa face.
Sunt bona, quæ simplex tantùm natura requirit,
Non ea, quæ fastus, ambitióque iubet.
Non eget hic multis, qui se possederit ipsum:
Qui se possideat, se putat esse satis.
Omnibus, & rebus prædiues semper abundat,
Esse, vel absque opibus dicier ille nequit.
Nam se quisque potest per se præstare beatum,
Si modò possideat omne, quod intus habet.
Cui sua non satsunt, aliud sed quæritat extrà,
Ille miser semper, semper egenus erit.

Nam

Nam numero quamuis habeat sibi plurima dictæ,
Plura tamen multò semper habere cupit.
Sese autem totum, ni fallor, possidet ille,
Qui sanæ est mentis, quique videnda videt.
Corpore ceu totus censetur, & integer esse,
Omnia qui validus integra membra gerit.
Contrà non totus censetur lumine cassus,
Nec si cui nasus, pesque manúsque deest.
Sic etiam, si cui caligant lumina mentis,
Mersus in errores, non sibi totus adest.
Ergo habe te primùm, nec res perquire remotas,
Pars tibi, cùm desit proxima quæque tua est.
Vt sese prudens habeat, de corpore morbos
Pellit, & assiduè noxia cuncta cauet.
Quisnam consulto sumit, potatque venenum?
In foueam quis se præcipitanter agit?
Quin si quis biberit casu, vel fraude cicutam,
Antidotum, medicos protinùs ille petit.
Si cui crus fractum, subitò conducit aliptem,
Quin oculis lippis & medicina sua est.
Quod magis est dicam, claudus si incedit asellus,
Continuò fabrum tu proprio ore vocas.
Cur quoque si morbus sensum, mentémq; grauauit,
Non adhibes curam, respiciásque tibi?
Hoc etenim cura est maior tibi mentis habenda,
Quò superet corpus nobilitate sua.
Quid iuuat in tantos illam mersare labores?
Semper vt ancipiti se rotet illa malo?
Cur illam in flammis noctésque diésque fatigas,
Et perdis melius, quod potiúsque tenes?
Impius es nimiùm, nimiùm crudelis, & asper,
In te qui proprias inycis ipse manus.
Quid tantis certas inuoluere retibus illam,
Scilicet vnde volens explicuisse nequis?

En quatitur vigilans curis, quatiturque quiescens,
Acta velut stimulis irrequieta furit.
Tu tanquam tortor, tanquam Bellona flagello
Persequeris sæuus, illa misella fugit.
Nonne foret satius de corpore perdere dextram,
Quàm partem cuius viribus ipse sapis?
Quam partem, è summo quæ est tibi tradita cœlo,
Qua sine cum reliquis annumerere feris?
O tibi quàm falsa est spes viuo, & funere functo,
Si vitæ, & mortis dux tuus æger abest.
Sunt ergo inprimis morbi de mente fugandi,
Quò tibi sis totus, deficiatque nihil.
Hanc tu per salubreis, & rectos dirige calleis,
Sana tibi officium præstet vt ipsa suum.
Sed ne te longum teneam charissime Lector,
Officium sanæ mentis id esse puta:
Vt tantùm speret quod prosit tempore in omni,
Quodq; sit immensum, vel sine fine bonum.
Vt timeat quidquid possit sine fine nocere,
In quo non adsit, qui ferat vllus opem.
Omnibus vt studys solers ea gaudia quærat.
Quæ nullus morbus frangere, visque potest.
Vt doleat solùm damnum, quod nulla voluptas
Consequitur, vel quo vita salusq; perit.
Cætera nil pendas, nisi quantùm penditur vsus
Hospity vndè parat hospes abire citò.
Quin ea tu pondus credas, morbosque grauanteis,
Quæ te vel perimunt, vel remorantur iter.
Debet ouus, morbumq; simul vitare viator.
Vt peragat cœptam, quam cupit ire, viam.
Est via, qua gradimur, vita hæc: erit altera vera
Patria, perpetuum vel dabit exilium.
Si patria, ad charos proauos, charosque parentes
Ibimus, vt constet omnibus vna quies:

Sin

Sin verò exilium, capiet nos vltima labes,
Accipiet fletus, perpetuúsque rogus,
In patriam redeunt, qui freti munere sanæ
Mentis ab aduersis se explicuêre malis:
Exilium contrà subeunt, qui erroribus acti,
Vertere se ad verum non potuêre bonum.
Mens errat, quoties ratio non imperat, & cùm,
Quæ bona sunt, cernit, deteriora sequens.
Sed nimiùm fluimus digressi iámque redire,
Causa monet, nostrum propositumq; sequi.
Inceptum fuerat nostrum, moderatio motus,
Quodq; nitet rebus, conspiciturq; decus,
Hac in re noster sermo versabitur omnis
Tum liquidò, quantùm nostra Thaleia potest.
Inprimis igitur studeas seruare decorum,
Vis magna officijs eius inesse solet.
Dicitur id duplex, cùm quoddam sit moderantis,
Quoddam commune, quod generale magis.
Quod commune ferunt, est, quod comitatur honestũ
Omne, & inest illi, nec valet esse sine.
Hoc magis apparens oculis, simul auribus extat,
Hoc sine nil rectum, nil reor esse bonum.
Non aliud fuerit quàm conuenientia rerum,
Quas homines rectè, vel sapienter agunt.
Et velut in toto confusa est corpore forma,
Nec tamen est corpus sed magis id quod inest:
Sic etiam recto censetur inesse decorum,
Quod rectum exornat, quódque videre iuuat:
Sic mouet hoc animos, oculos vt firma venusta
Corporis oblectat, detinet, atque mouet.
Aptiùs id cernas interno lumine mentis,
Quàm verbo, aut calamis id referare queam.
Sed decus est aliud, quod partem spectat honesti,
Quæ proprios motus temperat, atque regit.

Hoc

Hoc habitu, gestu, mensura, voce, pudore
Est positum, in cultu, tempore, tumque loco.
Hoc facit vt placeas, gratus sis omnibus vnus,
In populum de te fama perennis eat.
Nec spernas, populus de te quid sentiat omnis:
Est graue cunctorum spernere iudicium.
Iudicio inserui populi: namque esse superbus
Creditur is, solus qui sua facta probat.
Offendunt animos hominum deformia quædam,
Vt violant corpus spicula missa manu.
Qui tamen offendunt, hos dicimus inuerecundos:
Dicimus iniustos qui violenta mouent.
Corporis haud tantùm seruandum crede decorum:
Est animi interiùs sed magis, atque magis.
Ast animum poterit componere quisque decenter,
Imperium ratio si tenet ipsa suum:
Aut si deiecta est propria de sede: resumit
Confestim solitum, quo sedet illa, sacrum.
Hic primùm turpi tete seruabis ab ira,
Deformat vultum quæ simul, atque animum.
Turpius irato quid possis cernere vultu,
Cùm fluit à rabido spumeus ore liquor?
Sic despumat aper cinctus latrante caterua,
Sic etiam frænis exagitatus equus.
Non hominem dicas, feruens quem concitat ira,
In Furias versus incipit esse fera.
Consilium perdit, tanquam furiosus, & amens,
Pœnitet hunc facti protinus inde sui.
Quò pestem hanc fugias, tecum meditaberis antè
Vt conflet, si te causa furoris adit.
In specula tanquam vigilat, qui præuidet hostes:
Sic vigila, incauto ne ruat ira tibi.
Egredienſq; domum tanquam certamen adires,
Limine sub primo prouidus arma cape.

Teq

Teq̃ para, sicut timeas ne fortè latrones,
Aut tibi non visus hostis obesse queat.
Si tamen incautus fueris prolapsus in iram,
Ne tuleris mersum te iacuisse diu.
Interea nullo sumas de crimine pœnas,
In pœnis vllum non habet ira modum,
Sæuitiam nimiam tu detestabere semper:
Et modicas pœnas tu pius vltor ames.
Præcipuè dulceis genitor si affligis alumnos,
Cùm modica in natos pœna sit apta patris.
Adueniam pronum cùm te natura creârit,
Si luestres crudus non imitêre feras.
Est quoque vitandus motus contrarius iræ,
Qui semper ludo vertitur, inq̃ ioco.
Non nos ad ludos genuit natura iocosq̃,
Sed multò grauius illa requirit opus.
Vtilis in dictis, sis plusquam voce facetus:
Seria sint crebrò, rarior ipse iocus.
Non tamen illa vetat nos ludere, nonq̃ iocari:
Sed iubet in rebus omnibus esse modum.
Non decet, vt tanquam durus fugiaris & asper:
Nec quoque contemptus sis leuitate tua.
Gloria non ludo tibi sit quæsita, iocoq̃
Vt tota fias ludius vrbe vagus.
Vt licuit fessis vires reparare quiete,
Sic salibus raris te recreare licet.
Cumq̃ iocum misces, sic sic moderabere dictis,
Ne facilè ex ipsa tu grauitate cadas.
Sit iocus ingenuus, moderatus, sit verecundus,
In quo vel multum luceat ingenium.
Ergo vbi tempus erit non tanquam scurra volabis,
Sint salibus pondus, gestus & ipse grauis.
Vox tua non nimio fuerit clamore soluta,
Nec citus incessus, cuiq̃ tumultus inest.

Non

Non lædant quenquam, caueas, tua verba iocosa
Contristent nullum, sint sine dente sales.
Nec ridere vetant quenquam mea scripta modestè,
Sed nimium risum forma decora vetat.
Turpis enim risus nimius: nam fusus vbique,
Quid pueri, & fractus, quid mulieris habet.
Est odio dignus, qui furtum riserit, & qui
De damno alterius soluerit ora iocans.
In ludis vites, quo quæstus quæritur, & quo
Iacturam nimiam temporis ipse facis.
Si fueris iuuenis, ludum tibi quære laboris,
Qui causam præbet, quem moderêre tamen:
Ludere nonnunquam vidi, nec perdere tempus
Egregium digna cum grauitate senem.
Nec iuuenem vidi nimio se dedere ludo,
De quo præcipui spes sit habenda boni.
Sit tibi congressus cum doctis, cumq; peritis,
Cum studio lassus, te recreare cupis.
Ingeny vires auget meditatio, gressus
Incolumes artus non minus ille facit.
Sentiat & frenum Veneris, cibiq; voluptas,
Ne quantùm libuit sit spatiata procul.
Qui nimis indulget Veneri, paretq; palato,
Re pecus est, tantùm nomine dictus homo.
Quisq; Cupidineas poterit compescere flammas,
Qui fomenta rogis ablulit apta suis;
Quiq; nihil volens animo, quod concitet ignem,
Nec nisi seruata sobrietate bibit.
In pugnam duby noli prodire duelli,
Cum Venere & mensa prælia inire caue.
Nec tentare velis quàm sobrius, quamq; pudicus,
Cùm Thais, & mensa sit tibi structa propè.
Difficile est, flammam non se inclinare repentè,
Proxima cùm rapido sit sita stupa rogo.

Tarpia quò vincas, fac certes eminus illis,
Fac tua ne ſubeat tecta petulca cohors.
Ne veniant intrò, cum vectibus obſtrue portas,
Non tutum eſt illis conſeruiſſe manus.
Non ſine te victo, credas, in fine recedent,
Ipſe triumphatus, & ſpoliatus eris.
Quæritur hac in re ſolùm fugiendo triumphus:
Quod mirêre magis, eſt data palma fugæ.
Denique captiuus ſi fortè Cupidinis ires,
Te properè redimas, quàm minimo ære potes.
Excute de miſeris laqueos ceruicibus ipſos:
Vim facias, fugias, eſt mora plena mali.
Nam quicunque fuit Veneri blanditus, ab illa
Durius affectus ignibus eſſe ſolet.
Cúmque homo ſis, certè diuinæ mentis imago,
Vt Deus à carne eſt, ſic procul eſſe ſtude.
Quamuis clàm pecces, ſemper tamen eſt tibi teſtis
Cur alium, quàm te, tu vereare magis?
Qui latitant intus motus depone decoros:
Nec minùs id cures, ij quia fortè latent.
Namque parùm refert, quòd nemo perſpicit illos
Quos tacitò tecum nocte, dieque vides.
Omnibus eſt vitio Veneris damnoſa libido,
Sed nihil in ſenibus fœdius eſſe poteſt.
Prætereà ſenibus nimirum conuenit illud,
Exemplo vt iuuenes, conſiliſq; regant.
Se præſtent tales coram ſermonibus illis,
Vt poſſint multo ſemper honore coli.
Hoc ſolo quondam fuerat veneranda ſenectus,
Hoc ſolo antiquos ij coluere patres.
Sed contra iuuenes ſenium venerentur, honorent,
Sint comites longæ, ſubſidiumq; viæ.
Curia ſi poſcat, ſeu ſacri feſta diêi,
Hærebit ſenibus officioſa cohors:

Exquibus

Exquibus optabunt, cuius præcepta sequantur,
Gesta simul cuius sint imitanda magis.
Est (fateor) magnum signum virtutis in illo,
Obsequio gaudet qui celebrare senem.
Confirmet iuuenum labor, & patientia corpus,
Arcendi à Venere sunt, nimioq; mero.
Sintque cibi viles positi, vulgatáque mensa:
Nam tantùm venter, non saturanda gula est.
Non epulas iuueni mittat famosa popina,
Sed quas decoxit parca coquina patris.
Sed neque desidiæ dederint se ætate senili:
Quis neget à senibus plurima posse geri?
Aut leget, aut scribet, cùm primùm ex æde reuersus
Sacra, vbi iam primo Sole oriente, fuit.
Aut puer addiscat, tum plurima corde reponat,
Nam facile est puerum cogere ferre iugum.
Ne cures sensus si non percepit ad vnguem
Cùm recitat multos ordine mente libros.
Nam sparsum in terra semen, producere germen
Differt per menses, & tamen inde feret.
Interea terræ matris nutritur in aluo;
Cui tacito vires suggerit illa suas.
Sic puer à teneris quæcunque acceperit annis,
Reddere iam fructus sentiet illa senex:
Si tibi conueniens cultus, grauitatéque dignus,
Nec retegat vestis, quod tibi corde latet.
Vestis enim multos molles detexit: & intus
Innatum prodit, quod latet vlcus iners.
Quæ rubet in summo carnis vesica pusilla,
Est index infra sanguinis illa mali.
Delicias potius credas mulieribus aptas,
Quamuis, nec nimias in muliere probem.
Quare deliciæ si sint, non mollis inhære,
Nec, si non fuerint, anxius ipse pete.

Fœmineos cultus & gestus sumere molles,
Vir putet indignum, ridiculumq; simul.
Quid magis est contra naturam, sine decorum,
Quàm sub fœminea viuere veste virum?
Sorde tamen careas, ne tu videaris agrestis:
Mollitiem pariter, duritiemque fuge.
Sis pauper quamuis, tu munde viuere debes:
Nam neque, qui pauper, sordidus esse licet.
Nec qui te mollem prohibet, te suadet agrestem,
Et durum: quod stat inter vtrunque probat.
Dedecet, extremis nimium quodcunq; propinquat:
Est laudi, centrum quod mediumque tenet.
Simplicitas mensæ placeat, non arte paratæ,
Quæ possit tantum tollere parca famem.
Sufficiens victus tibi sit, nec præbeat vllam
Mensa voluptatem, sed tibi nuda cibum.
Excitet ipsa fames teiunum longa palatum,
Non sapor inuentus mulceat arte gulam.
Fercula non numeres, escas sed posce salubres,
Et placeat quæ olim cœna placebat auis.
Nec magni esse puta, quòd gloria parua culina
Sit tibi, sed potiùs sobrietate stude.
Nec tam parcus eris, subeas quod nomen auari,
Et fias vulgi fabula trita tui.
In minimis rebus ne cures figere leges,
Lætitiæ vt nullus sit datus vsque locus.
Nam res parua quidē per magnum dedecus adfert,
Et tamen illa nihil vtilitatis habet.
At cum sint multæ partes, causeq; decori,
Præcipua est scimus qua variare vices.
Non est semper idem sed quoquo tempore honestum,
Vt Proteus multas vertitur in facies.
Quidquid enim iuuenem decuit, puerūq; tenellum,
Non eadem possunt illa decere senem.

Conditio,

Conditio, officium, tempus distinguit, & ætas
Vt modo quod decuit, nunc tibi turpe putes.
Iámque magistratus, modò quod priuatus agebas,
Desine: nunc aliud publica causa manet.
Quæ fuerant medus tibi verba ferocia castris,
Vrbe morans mitte, respuit illa toga.
Si studijs ageris iuuenilibus ipse senescens,
Scito quod officium deseris omne tuum.
Si neque mutauit mores prouecta senectus,
Vt tetrum monstrum diffugienda tua est.
Optasti iuuenis pertingere aduſque senectam,
At nunc optanda est altera vita seni.
Ridendus senior puer: qui suscipit artes,
Tanquam si in cunis nunc recubare velit.
Aspice quam differs alys in veste sacerdos;
Tantùm differre moribus ipse velis.
Et quò maior apex cingit tua tempora, tantò
Est morum cura maior habenda tibi.
Non facias vt quisque facit, cùm non tibi quisque
Collatus fuerit: perfice maius opus.
Si leo sis factus, mores assume leonis,
Non vltrà mores muris habere licet.
Cùmq; oculos Aquilæ dederit tibi Christus, in altũ
Suspice, nec pergas vertere talpa solum.
Cùm fueras miles, castrorum tela mouebas,
Nunc Christi miles, accipe tela, crucem.
Cùm medicum gereres, curabas corpora morbis,
Nunc debes factus pascere pastor oues.
Aduigilans noctu pastor custodit ouile,
Ne pecudes perdat vis rabiosa lupi.
Nec satis est sese pastorem reddere saluum,
Sed debet saluum reddere & ipse gregem.
At qui cum propria vitam contemnit ouilis,
Amotus proprio iure erit ille grege.

Pastores ouium multi sese esse fatentur,
Sortiti falsò nomina tanta sibi:
Nam neque ieiuni curam medeantur ouilis,
Nec quoque, si cupiant, munera ferre sciunt.
Quin satur est pastor rarus, licet omnia plene
Suppeditet stomacho luxuriosa gula.
Adde etiam, nulla careas vt parte decori:
Prospice, persona, quæ magis apta tibi.
Est aly laudi, vultum seruare seuerum:
Ast aly læta frons magis apta sedet.
Si velit hic tristem se reddere, fiet ineptus:
Si velit ille hilarem, non magis aptus erit.
Est alius lenis, facilis, sermone facetus,
Hic quóque tristitiæ possit habere nihil.
Hic simplex, veri, & recti sit semper amicus,
Hic nisi cum multa nesciat arte loqui.
Quisque igitur teneat, sibi quod Natura secundat,
Si modò nil vity, nil fouet ille mali.
Est operæ pretium doctos spectare colonos,
Semina qui reddunt congrua cuique solo.
Agricola in primis naturam quærit agelli,
Inserit hic plantas, quas regio ipsa cupit.
Collibus infigit vites, in vallibus Almos,
In siccis melius crescit oliua locis.
Frigida castanis sunt pinguia consita malis.
Littoribus Myrrhus, citrea poma virent.
Gaudet monte Pyrus, sed crescit aquatica lothos,
Et platanus riguis maxima crescit aquis.
Ergo tuam noscas naturam, hærebis & illi
Sedulus, vt præstes, nam sua quenque decent.
Ingenio splendore tuo nitere labora,
Et tibi non pluris sint aliena tuis.
Non bene diuinat, quod quis sortitur ab astris,
Nec facile acquiret, quod sibi stella negat.

Quando

Quando metum ceruus deponet? quando leonem
Non timeat taurus? agnáque parua lupum?
Quando vel assuetam mittet vulpecula fraudem?
Aut erit auritus absque timore lepus?
Non vnquam mergens se mergere desinet vndis:
Non canet & coruus, vt modulatur olor.
Caprea non siluas, non linquet rana paludem,
Non gemitum turtur arbore mœsta canens,
Non aliter cupimus quidquam renuente Minerua,
Quàm nauta aduerso flumine ferre ratem.
Qui trahit aduersis nauem currentibus vndis,
Gaudere optatis non solet ille diu.
Quippe quòd amissis superant labore lacertis,
Reiicitur præceps deteriore loco.
Sic sua qui spernit, captans aliena frequenter,
Amittens propria, non aliena capit.
Quique vnum retinens, aliud studiosiùs optat,
Sæpe hic delusus stultus vtraque caret.
At si te munus Prætoris, siue Tribuni
Officium ignotum fortè subire iubet:
Vt quia verba foro tibi sint facienda disertè.
Cùm neque sis Rhetor, Grammaticúsque minùs:
Tunc causam meditare priùs, scitare peritos.
Quod nescis discas, suppleat ille labor.
Vt si non possis nomen, laudémque referre,
Non referas saltem, dedecus, atque notam.
Quæ semel est autem viuendi forma recepta,
Hanc serues, temerè nec variare velis.
Sic tamen est ratio mutandi, & perferat ætas,
Fac mutans doceas, quòd ratione facis.
Non leuis vt ventus, sed pro re mobilis adsis,
Constans, non durus, propositique tenax.
Nam variare genus vitæ, leuitatis habetur,
Si temerè, leuitas non leue crimen erit.

Tunc quoque paulatim mutes: nam facta repentè
Versio non hominum suspicione caret.
Ipse magistratus cùm sis, tunc exue mentem
Priuatam, populi te caput esse putes.
Per te tunc populus loquitur, sentitque videtque,
Vtile quod fuerit omnibus ergo vide.
Publica priuatis præferri commoda debent,
Iuridicus debet immemor esse sui.
Tum decus obserues quod maiestate verenda
Sit dignum: mutes os, habitúmque tuum.
Multa quidem Prætor prohibet, sic plurima Consul,
Quæ neque priuato sunt prohibenda viro.
Multa etiam damnare solet tempúsque locúsque:
Quæ neque sunt alio tempore digna nota.
Iurgauit meritò Sophoclem collega Pericles,
Quod puerum inspexit dum sacra iura daret.
Si fecisset idem campo, mediáque palæstra,
Causa fuit iurgi nulla Pericle tibi.
Ergo velut citharæ concordant ordine nerui,
Vt cupidus aures mulceat arte sonus:
Sic tempus, persona, locus, concordet & ætas,
Officij vt species, eniteatque decus,
Est quoque priuati ciuis cum ciuibus æquè
Viuere, nec socios subdere velle suos.
Nec tamen inferiùs patiatur subditus esse,
Cum quo iura volunt viuere lege pari.
Non adeò simplex, vt contemnaris ab vllo,
Dumq; velis lenis, languidus esse caue.
Non cuiquam visus sis ambitiosus, & audax:
Fac te submittas, non tamen abijcias.
Aequus eris paribus: sed nec contemne minores:
Maiores æqua tu quoque mente colas.
Non tamen hos metuas multa formidine trístis:
Nam quicunque sine est crimine, non metuit.

O quantùm debes turpi tu labe carere,
Res ſola hæc homines abſque timore facit.
Factio non placeat: communis pacis amator
Conſule tranquillæ, perpetuæque rei.
Qui bene geſſerunt iam publica munera, vel qui
Nunc præſunt, merito ſemper honore cole.
Quos quoque vulgauit virtutis nomen, honora:
Pulchrum eſt & natis eſſe in honore patres.
Ipſe peregrina ſi fortè moraris in vrbe,
Nullus vrbanæ ſit tibi cura rei,
Sed tantùm propry maneat tibi cura negoti,
Ne tibi quis dicat, aduena vade foras.
Sed neque tu debes peregrinos ſpernere ciuis,
Accipias quenquam mitis in vrbe tua:
Durus in externos, hominem ſeſe exuit omnem,
Et verſum in ſæuam ſe probat eſſe feram.
Non alia cauſa vertit ſua membra Lycaon,
Quàm quòd in externos ſæuus & aſper erat.
Omne tibi credas quod ſit tolerabile pondus:
Sed quod turpe grauat non tolerabile erit:
Turpe grauat, quidquid mores ſubuertit honeſtos,
Et quidquid ſamæ te facit eſſe malæ.
Turpia naturæ celabis membra verendæ,
Nam natura, tegens illa, magiſtra tua eſt.
Hiſtrio, qui in ſcenam vadit, ſibi ſubligar aptat,
Ne prodat quidquid lex verecunda tegit.
Non igitur tuleris quòd te verecundior is ſit
Scenicus, impunè cui, licet eſſe malo.
Nec Cynicis credas, quibus omnia nomina honeſta,
Turpia ſed caueas dicere verba palam.
Turpibus abſtineas dictis, grauiora loquutus,
Turpia iacturam dicta pudoris habent.
Sit tibi circuitus, cùm dicere poſtulat vſus,
Mens etenim, & lingua debet honeſta loqui.

Turpia

Turpia nam ſubeunt dicta ad penetralia mentis,
Sollicitántque animum, quem tenet alta quies.
Támq; ea tu ſpernas, quàm res malè ſpernis olentes,
Quàm ſpernis lubricum progrediendo locum.
Nam quod olet, nares lædit, via lubrica plantas:
Sed lædunt mores turpia verba bonos.
De qua nil didicit quiſquam, non arte loquatur:
Nam ſæpè eſt præſens, qui ſua dicta neget.
Græca parùm doctus non differat ore Latinus,
Virgilij interpres nec quoque Græcus erit.
Qui ſtuduit leges, dimittat de medicinis
Dicere, cui tantùm neſcia credat anus.
Prætereà inceſſu ſua debet ineſſe venuſtas,
Cùm pateat ſemper omnibus ille palàm.
Sæpe etenim inceſſus graviter cenſetur: ab illo
Námque animi mores ſæpe videre potes.
Non igitur lentus, non ſit feſtinus: ametur,
Quem neutra in parte dicimus eſſe nimis.
Non placet incedas, ſicut qui ſercula portant;
Nec ſicut ſolita eſt tradita ſponſa viro.
Non tamen vt nimio curſu deſeſſus anheles,
Aut capite incurvo præcipitatus eas.
Nec minùs in verbis ſpeciem formámque decori
Inuenies: laudem ferre loquendo potes,
Dum loqueris ſocios inter, caroſque ſodaleis,
Tunc inſit ſermo preſſior ore tuo.
At cùm verba fòro facies, contentio maior,
Niſibus inque auras vox tua miſſa fluat.
Verba tamen ſtudeas præclara expromere voce,
Claram natura tum tua cura dabit.
Seria ſi tractas, vultus aſſume ſeueros,
Si leuius quidquam, ſit tibi fronte lepos.
Iudicio ſueris pluſquam, ſermone ſeuerus,
Sit tibi, quàm vultus, vita ſeuera magis.

Sit

Sit sale conditus sermo, cedasq; libenter
Consorti, & vinci sæpe putato decus.
Veridicus fueris, nulli tua verba secundent:
Sed tamen hac in re debet inesse modus.
Nam satis est certè, te dissentire, fateri:
Cui non consentis desine turpe loqui.
Ausculta socios, cùm si tua verba loquutus:
Te solum turpe est omnia velle loqui.
Si quis contendat (vel falsum) crede proteruè,
Iurgia ne fortè sint ineunda tibi.
Non ideo turbes alios audire volentes
Hoc, quia delectent te referenda parùm:
Quin patiens alios audi quæcunque loquenteis,
Exeat & sermo varior ore tuo.
Si iuuat aut tristem te fronte, vel esse seuerum,
Non damnes illos quos iuuat esse hilareis.
Sit tibi contemptus nemo, quia purior ille est:
Consilio, & facto, sed magis ipse iuua.
Dum loqueris, caueas, ne sermo lapsus ab ore,
Indicet id morbi, quod tibi corde latet.
Non quenquam carpes absentem: namque videbis
Proditor incauti cædere terga viri.
Sed spectes etiam, ne sis te carpere visus,
Dum damnas illos, quos imitare viros.
Quoscunque alloqueris, fac vt digneris honore,
Nec minimum è plebe spernere visus eris.
Quin potiùs studeas, omnes videaris amare:
Nam verè id fertur, non nisi amatus, amat.
Cuactorum placidis ineunda est gratia verbis,
Et seruanda vetus semper amicitia est,
Non quenquam interroges acri, nec voce minaci:
Responsum mitis, tu facilisque dabis:
Non nimis extollas quenquam, nec presseris vllum
Laudibus, & vitys: adsit vtrisque modus.

Sic

Sic lauda aut damna, ne possit dicere quisquam,
Iudicy minimum vel bonitatis habes.
Insuper idcirco non delectabere lingua,
Vulnus in absentes vt iaculare viros.
Quisque quòd absenteis carpentem signat, & odit,
Dum putat absenti non secus esse sibi.
Non tibi blandiri quenquam putare, nec vlli
Tu blanditus eris: error vterque grauis.
Blanditus caueas, quòd tu merceris amicos:
Sed neque blanditus te magis vllus emat.
Non plus esse putes, si te quis laudat iniquus,
Quam tibi si causa laudis iniqua foret.
Adscribe ad laudem veram maledicta malorum,
Summa etenim laus est, displicuisse malis.
Difficile est blandis verbis occludier aureis,
Egregium inprimis idque refertur, opus.
Non puto Syrenes aleas, quas spreuit Vlysses,
Quàm blandas linguas: sunt ea monstra satis.
Semper blanda magis, quàm tu maledicta timebis,
Nam vitia ostendunt hæc magis, illa tegunt.
Quem sentit morbum, medicari enititur æger:
At quem non sentit, negligit, vnde perit.
Quod patet exterius, facile est curabile, vulnus,
Phillyridem fallet, quod latet interius.
Non aliud, quàm sis studeas in plebe videri:
Sed neque, quod non es, finxeris esse tibi.
Non etiam referas tua fortia facta, genusque,
Et proauos, quidquid nobilitatis habes.
Non decet vt laudum quisquam sit præco suarum,
Nec decet alterius stemmata voce premat.
Alterius famæ dictis non liuidus obstes,
Cantator facti sis minùs ipse tui.
Vt sapiens nullus populo sua crimina vulgat,
Sic neque virtutes prædicat ille suas.

Nam

Nam laus, vt fertur, proprio fordescit ab ore,
Præsertim falsa, milite digna leui.
Sed magis id facito, quò tu referaris ab omni,
Ductus in exemplum posteritate tua,
At sua qui fatuus diuulgat crimina multis,
Omnibus hic iure creditur esse furens.
Et seu falsa ferat de se, seu crimina vera,
Dignior est pœna, dignior ille cruce.
Si tamen acciderit, quòd sis ignotus, & ipsa
Sint tua, tunc parcus illa referre potes.
Fac noscant homines fuerit tibi si qua facultas,
Ne tamen ys fiat illa molesta vide.
Nemo etenim accensam posuit sub corbe lucernam,
Aut oculos propius, quam decet esse, locat.
Gloria nam studio non est tibi vana petenda,
Non sapit is, si cui gloria vana placet.
At vana est omnis: quia quidquid gessimus ipsi,
Non nos, sed summus dux fuit ipse Deus.
Propterea est omnis cœlesti debita Patri
Gloria, sic Christi dicere sponsa docet.
Immeritis igitur nobis est si qua tributa,
Hæc poterit vana dicier, atque leuis.
At si quem obiurges, cura ne percitus ira
Sis visus, sed quòd doctus amore facis.
Sæpe nihil prodest nimium reprehensor acerbus,
Plus prodest hilaris, nam magis ille docet.
Errori veniam facilis donabis, & illi
Non dandam dices, si repetitus erit.
Si neque verba valent, & carior ipse reprensus,
Vtere carceribus, compede stringe pedes.
Non nimium longè fueris iurgando profectus,
Inter disiunctos acrior esse caue.
Si sapias, medicos iurgans imitare peritos,
Qui tantum vt sanent, putrida membra secant.

Sic

Sic tu, quò profis prudenter corripe charos:
Non odium quæras, dum malefacta refers.
Ergo, sit hoc rarò, cúmque est iniuria, cesset:
Sit tunc, cùm melior nulla relicta via est.
Si quis te contra moueat, patiare monentem,
Qui monet, vt prosit, non grauè dicta feras.
Nam, si te meritò iurgauit, potuit ille:
Sin minùs, is voluit vtilis esse tibi.
Te si quando procax inimicus dente lacessit:
Vtere & aduersus hunc grauitate tua.
Heu, quantum nocuit sine ferro callidus hostis,
Si facit, vt solita tu grauitate cadas?
Non quidquam indignum sancto tibi decidat ore:
Quamuis ille canis improba verba latret.
Præterea intendas, ne sermo longiùs erret,
Digressus propera, luce reuerte domum.
Prospice, ne quisquam dicat iam luce propinqua,
Iam tandem ad causam, propositúmque redi.
Denique cùm sentis socius sermone grauari,
Desine, ne pergas longiùs esse grauis.
Non habites ædes, pictura, & marmore cultas:
Sed salubrem cures incoluisse domum.
Hanc seu tu fabricas, pretio seu suscipis emptam,
Aspice qualem vsus exigit ipse tuus.
Nam domus humanos cùm solum fiat in vsus,
Adsit duntaxat vsibus apta tuis.
Nec tibi de cultis domibus quærenda voluptas:
Sed magis è cella interiore tua.
Hanc si mundabis, miros tibi fundet odores,
Sume voluptates, quot cupis inde tibi.
Cúmque domo verses, non toto tempore vitæ,
In cella maneas noctibus, atque dies.
Propterea Assyrio cures hanc spargere odore,
Hæc cures omni quo decoretur ope.

Non

Non igitur dominus pulchra noſcatur ab æde:
Sed domus à domino ſit celebrata ſuo.
Non decet vt totus tibi ſplendor ab æde petatur,
Spleandorem domini ſed iuuet ipſa domus.
Non queat illa frequens in te ſententia dici:
Quàm diſpar dominus eſt tibi priſca domus!
Sæpe ego dicentes audiui tempore noſtro:
Heu antiqua domus quàm tibi diſpar herus!
Non etiam condas maiora palatia ruri,
Quàm modò præſcriptus dictet in æde modus.
Sic manum, geſtus, ſic os, oculóſque gubernes,
Iudicium vt præſtes, qualiter intus habes.
Quos autem geſtus aliorum ducis ineptos,
In te crede illos poſſe placere minus.
At ſi quid dubitas, fidos tibi conſule amicos,
Vt quidquid peccas te monuiſſe velint.
Sic faciunt docti pictores, ſicq; poëtæ:
Interrogant aliquos quale videtur opus.
Sed neque tu cupidus turpes ſectaberis artes,
Multarum vt dominus efficiaris opum.
Sed pariter fugias quæ ſordida lucra putantur:
Namque odij cauſas, inuidiámque parant.
Quare non cuſtos portus, non fœnoris auctor,
Non lanius, caupo: ſordet id omne genus.
Et ſordent omnes, quorum non artis emetur
Ingenium, ſed opus, id genus omne fuge.
Nil habet ingenij, quicquid vulgata taberna
Expoſuit, quæque eſt prompta popina gulæ.
Alea, ſaltator ſeruant nil prorſus honeſti.
Mercator tenuis ſordidus ipſe quoque eſt.
Quiſquis emit merces, illas ſubitoque reuendit:
Periurus, vanus ſemper is eſſe ſolet.
Nil autem vano, & periuro turpius extat:
Námque homines fraudat, negligit ille probro,

De temperantia

D. MANCINI.

At si mercator magnus sit mercis opimæ:
Vt puto, non magno vertitur ille probro.
Hic quoque laudari poterit si plenus, ad agros
Se tandem vertens, agricola esse cupit.
Nil melius cultu terræ, nil dignius illa:
Quæ pauca accipiens, plurima donat hero.
Hanc quondam mundi victores, rure modesto,
Vertere cum propria non rubuére manu.
Curia Conscriptos Patres cogebat ab agris,
Quiq, hodiè est Consul, ante bubulcus erat:
Artifices inter medicus laudatur & archi-
Tectus, qui fabros ædificare docet,
Officij exactor non sis, si redditur vltro
Gratia, non segnis ipse receptor eris.
Non cito credideris vulgo, quæcunque feruntur,
Sæpe fiit falsum: quod mala lingua refert.
Sæpe mali quærunt sub nomine simplicitatis,
Dum referunt falsa, præcipitare bonos.
Artibus istorum, quantum potes, ipse resiste:
Dispice quæ dicunt, dispice quæ faciunt.
Te placidum studeas rebus præstare secundis,
Num magis id debes, quo magis ipse potes.
At si sint tenues tibi res, solertia quæras,
Ne fueris visus omnibus esse miser.
Non tua cùm doleas, aliorum commoda narres,
Ne videare suis inuidus esse bonis.
Discere semper ama, nec sit tibi maxima cura
A quo tu discas: sit didicisse satis.
Quod nosti, doceas alios, id scire volenteis:
Sis memor ex alys te didicisse priùs.
Iámque operi finem nostra præscribe Thaleia:
Tempore quæ superant commodiore canes.
Da veniam, lector, si sum nimis ipse profectus;
Nam nisi prodesse, nil mea Musa cupit.

FINIS.

PETRI CARMELIANI, IN D. Mancini Libellum de quatuor *Virtutibus, Hexastichon.*

Qui cupit eximios mores, vitámque beatam
Noscere, Mancini carmina docta legat.
Cardineas libro virtutes quatuor vno
Is bene conscribit, moribus ad simulans.
Mancino cedant Curij, cedántque Catones,
Edita vel quorum scripta fuêre priùs.

GVLIELMI DIVITIS GANdauensis de passione Dominica, Elegia.

QVo fugis ah demens, vrgentibus vsq; periclis,
Quò tandem infœlix fœmina, virque ruis?
Perdite quid properas certo te obtrudere letho,
Securus quo te Christus amore petat?
Venit in hunc mundum Soboles diuina Tonantis,
Quæ tenet ætherei cum Patre sceptra poli.
Ex domino seruus nostræ sub imagine carnis
Paruit, e vero passibilisque Deo.
Tu cinis, & fugienda lues sublimia poscis
Turgide, nec quenquam credis habere parem.
Ille pius, iusto veneratus honore parentes,
Polluit haud vllis Sabbata sancta malis.
Tu patris, atque Dei qui te reparauit, abhorres
Iussa: iuuat festos te violare dies.

Ille ſuum domuit tenui potúque cibóque
Corpus: & vt viuat, illius eſca fuit.
Tu Bromio indulges Cypriam feſtare nefandam,
Exaturat ventrem ganea nulla tuum.
Sermo illi cunctus frugi, populúmque frequentem,
Quò licet ad cœlos ire, docebat iter.
Tu laceras fratrem dictis, Superóſque laceſſis,
Te capit obſcœnis fabula vana iocis.
Ille manus odit, medico contentus, auaras
Pauperis, & lætæ pacis amator erat.
Tu rapis, innocuum rabido petis ore cruorem,
Bella mouens, ne te ditior alter eat.
Obrueris cumulo vitiorum, nulla ſalutis
Cura, tibi medicam nec petis æger opem.
Diſce miſer quanti te fecerit, vt tibi ſummam
Det requiem, & ſuperi gaudia vera chori.
Ipſe Deus pro te capitúrque, & ſiſtitur Annæ,
Cùm media hibernis nox veheretur equis.
Impetitúrque alapis, & iniqui voce miniſtri,
Vrbe illinc tota diſcruciandus abit.
Teſtibus arguitur diro ſub Principe falſis,
Dignus ob hoc ſæua dicitur eſſe nece.
Hinc reus ad Ponti diducitur ora Pilati,
Fune manum indignis vinctius vtranque modis.
Inde apud Herodis Galilæa palatia Regis,
Dum tacito eſt alba luditur ore toga.
Fallitur Herodes, neque enim color vllus Ieſu
Aptior, hæc puræ munera mentis erant.
Alba nec infectis fucata eſt lana venenis,
Sic macula in nitido non erat vlla Deo.
Rurſus ac iniuſti tractus prætoria Ponti,
Huic licet obiecti ſit nota nulla mali.
Heu pietas, virtutis honor, diuina Propago
Addicta horrendæ iudicis ore cruci eſt.

O dolor, ad dirum manet hostia sacra tribunal,
Hostia pro mendis interitura tuis.
Innocuus tercti configeris (Agne) columnæ,
Cæderis hic diris corpora nuda flagris.
Et capiti è spina sertum intorquetur acuta,
Inq; vicem tectus Christe ferire genis.
In vultumq; spuunt, narésque in lumina mungunt:
Polluitur fœdis os, faciésque modis.
Dissecat vt Paphiam Iouis armiger vngue volucrẽ,
Aedona dulcisoni gutturis astur auem:
Haud secus ætherei lacerantur membra Tonantis,
Vndique discissa sanguinolenta cute.
Nec mouet immanem speculum miserabile turbam
Tam fera Tysiphones corda furore tument.
Conclamant affige cruci, vitamque resolue,
Ni facias, magni Cæsaris hostis eris.
Dúmque suis humeris ingenti pondere lignum
Gestat, & immerita morte necandus abit:
Obuia fatta suo genitrix mœstissima gnato,
Candidula plangit pectora casta manus.
Gnate, nitor cœli, diuini pignus amoris,
Gnate, decus vitæ, spesq; salusq; meæ:
Quis tam crudeleis in te mihi concitat aras?
Cui tantum de te, Gnate benigne, licet?
Quæ te diua mihi tollit fortuna parenti?
Quo traheris misero discruciande modo?
Huc tua prænitidæ deflectas lumina frontis,
Huc agedum matrem conspice quæso tuam.
Te meus hic venter quondam tulit, optime Fili,
Atque tuum è nostro corpore corpus habes.
Suxeris has etiam, proles generosa papillas,
Adspice me, altricem ne fuge Gnate piam.
O immites, nimiumq; truces, Solymnique scelesti,
Quo genitum fertis impia turba meum?

Quod ſcelus admiſit? varijs miracula terris
Signa dedit, veri ſat manifeſta Dei.
Illius hæc meritis crudelia facta rependis?
Atque pijs factis talia dona refers?
Me miſeram ſinito moriturum tangere gratum,
Clamat & amiſſa voce recumbit humi.
Ille abit, in terram deiectis mœſtius ocellis,
Supplicijq; venit feſſus aduſque locum.
Heu bonitas, celſi patitur Regnator Olympi
Latrones inter pendulus eſſe duos.
Felle etiam ſitiens, & amaro potus aceto eſt:
Illius & tenerum confodit haſta latus.
Effluit hinc tenuis commiſſa ſanguine lympha,
Lympha ſalutaris, dulce leuamen aquæ.
Militis hic oculos lucis reſeranit egenos,
Próque fero gratus vulnere viſus adeſt.
Probra quid, & riſus, mordacia ſcommata dicam?
Conclamant raucis dira caterua ſonis.
Patre Deo iactat genitum ſe: deſtruit ore
Tertio & hæc reficit diruta templa die.
Te modò, qui potis es reliquos ſeruare, refigas,
Sectemur legem credula turba tuam.
O genus hoc quantùm dulcis peramaris Ieſu!
Cui propria Stygias morte repellis aquas.
Claráque ſtelligeri recludis lumina cœli,
Reſtituit patrios exulibuſque Lareis.
En homo, quæ pro te patitur tormenta Redemptor,
Et potes Auctoris non meminiſſe tui?
Namque tibi ſurdo penitùs, ſomnoque ſepulto
Redditur acceptis gratia nulla bonis.
Ipſe ego, qui verbum facio grauiore ruina
Deferor, & ſcelerum præpete mole premor,
Delictum cognoſco meum, ſordémque reatus:
Quod decet video, deteriora ſequor.

*Summe

Summe Pater faueas homini, niſi labe remerſo,
Tendit ad inferni ſtagna timenda lacus:
Dirus vbi affligit maneis Rhadamanthus iniquos,
Et rapido infeſtum concremat igne ſcelus.
Te ſine ſupremi conſcendere ſidera mundi
Qui cupit, à primo colle ſub ima ruit.
Haud aliter, quàm ſi lembum ſine remige ducens
Tentet in aduerſum nauta ſubire vadum.
Hæc eſt vnius tua ſola potentia, ſolus
Cœleſti tantum munus ab arce pluis.
Quos tibi complacuit, legis ad tua regna: vocandis
Chriſte Deus ſeruis me quoque iunge tuis.
Da lucem, & cæcas animi depelle tenebras,
In te oculos ſemper figat vt ille ſuos.
Da mea deplorem lacrymis peccata ſubortis,
Et tibi purgata mente reconcilier.
Hactenus infeſto ſiimus ſub faſce repreſſi,
Nemo reum poſthàc amplius eſſe putet,
Et pia iam ſacris referamus munia templis,
Vota quoque è mundo nobile corde ſacrum.
Nam deleta malæ penitus veſtigia culpæ,
Primáque origineæ pulſa perîcla notæ:
Mitis vbi nobis Seruator ab æthere miſſus
Crimina diffuſo ſanguine noſtra lauet.

GVLI-

GVLIELMI HERMANNI Goudani pia Expoſtulatio.

Ode dicolos diſtrophos, altero verſu hexametro dactilo, altero Archilochio tetrametro.

Seruator è cruce iam iam animam exhalaturus, adfatur hominem.

Primus hic verſus artificioſiſſimus eſt: anguſtias enim ſpiritus hominis moribundi perpulchrè exprimit, eò quòd interruptus ſit, & difficilis: quam obſeruationem in multis præterea carminibus comperies.

Gens humana extremæ hæ tangãt pectora voces:
Huc aureis, huc lumina tolle.
Ille ego, cui tellus fundat, & machina cœli:
Ille Auctor hominúmque, Deúmque
Supremum adfabor, letho vicinus amare
Sta tantos ſpectare labores.
Suſpice probroſo inſontem ſtipite fixum,
Infamémque vtrinque latronem.
Vulnificam ſpinis plexam impreſſêre coronam,
Hoc regni diadema tulêre.
Namque ſalutauit colaphis, & arundine cæſum
Ante cohors, regémque vocauit.
Immunda illuuie fœdatum os, atque cruore
Sanguinei riguêre capilli.
Quid plagas omnes memorem, aut opprobria? quiq;
Terga ferís ſulcata flagellis?
En ferrugineos diſtento corpore clauos
Tranſegêre maiúſque, pedéſque.

Vertice

Vertice de ſummo, vel plantas vſque ſub imas
Immunis pars nulla dolorum eſt.
Ipſa ſuis extant etiam compagibus oſſa,
Læſa graui ſunt viſcera quaſſu.
Per laceros artus numerabis vulnera mille:
Vnum ſunt tot vulnera vulnus.
Vndant purpurei foſſo de corpore riui,
Irrubui, maduique liquore:
Ceu madauit tinctus preſſus calcator ab vuis?
Profluuij ceu ſanguinis vndam
Rorat Sidonijs imbutum vellus aheneis.
Quo fremitu audis, atque boatu
Turba hæc obſtrepitet: quot mi conuitia faxit.
Vibrat linguas more colubri,
Inq; lupos verſæ ſæuos, Libycóſque leones
Ah graſſantur oues, laniántque
Paſtorem innocuum, quo crimine mouimus iras?
Non paui, non ſaucia foui?
Præbita ieiunis non veri alimonia verbi:
Aegris quando cura negata eſt?
Idq; parum, vita ſanctos de morte vocaui,
Hæc hodie eſt mi reddita merces.
Adſpice & hoc poculi, ſitibundo aconita propinant.
Obſecro num de vallibus iſtam
Aegypti vitem deſerta per inuia ductam
Collibus apricis, & in aruis
Conſeui? quid ſaxigeno torrente rigare?
Quid rorem cum nectare cœli
Depluere adiuuit? ſudórque, operæq; colentum
Contriti periêre tot anni.
Degener ac vitis botrum quàm gignit acerbum!
Fellitum produxit acetum.
Siccine commerui Iudæe effare? quid in me
Culpa? ſi gens lecta fuiſti.

Gentibus è cunctis, si tellurem vbere gleba
Largitus, toties & ab hoste
Eripui, si promisi post terrea cœlum,
Tene crucem, mortemque parare?
Fac ingrate tamen, fac supplicium meruisse:
Num Siculi sumpsere tyranni
Supplicij tantum? num persoluêre nocentes?
Mitior vrget pœna latrones.
Tu fera bellua me, tu Tigride sæuior ipsa
Vt fœdasti, vt dilaniasti!
Nil laceris reliquum iam sanguinis artibus: omnem
Potauit sitibunda dracæna.
Feruida nec feritas hausto satiata cruore:
Nec tot sumptis impia pœnis.
Nec letho tali vel tandem expleta quiescet
Horrendo scelere, atque nefando.
Fossura exanimum est, & languida funera ferro,
Extinctumque extinguere tendet.
Ergo nec tenebræ (letho indoliturus iniquo
Lugubrem Sol sumet amictum)
Nec trepidans tellus, saxi aut fragor ille crepantis,
Aut templi scissura profani,
Non omnis mundi facies mœstissima quibit
Vesanum terrere tumultum?
Quæ verò tantos causæ suasere labores,
Quænam Patrem hominúmque Deúmque
Casibus his voluit? quæ sors infesta subegit
Denique acerbæ occumbere morti?
O homo, tu manuum, tu nobile plasma mearum,
O nostræ Deitatis imago,
Te propter nobis tempestas orta malorum:
Crux hæc, mors hæc propter eundem.
Hoc pensanda modo vetiti libatio pomi:
Sic tua mî soluenda rapina est.

Immensus

Immensus superauit amor, nos ille triumphans
Sublimi deduxit Olympo.
Suasit homo fierem diuus, fieremq; coegit
Vermiculus, ludibria vulgi.
Totas flagrantes animos liquefactius amore,
Fudi casus memet in omnes.
Tanta volens patior, rabies Iudæa ministra est,
Arbitrio est mors, vitaque nostro.
Imperat vnus amor, seruire fatemur amori,
Atque facessere iussa lubentem.
Sponte Ionas audax vestris insulto procellis,
Limoso figorque profundo,
Audeo Samsonia fata lacessere dextra.
Mortem vita duco priorem.
Quis tanto aut dulces gnatos, castúmue cubile,
Aut sese dilexit amore?
Quis tam probrosam mortem, aut sic videt acerbã?
Ob supremum túne Tonantem.
Talia te propter, tam fœda, indignaque passum,
Sorberi atri faucibus Orci.
Immotus spectabis homo? tum Caucasus horrens,
Tum tu caute horrentior ipsa,
Tum tu saxificæ perpessus es ora Medusæ,
Quamuis & iam marmora scissa,
Tellurem tremulam, nigrantemq; æthera cernis,
Fortunam misererier atram,
Te sed iamdudum largos effundere fletus
Conspicio, nec egere monentis.
Agnoui, finxiq; tuum sic namque Prometheus
Ingenium, sic mitia corda,
Sic animos dederam facileis mollescere amore,
Et mentem miserescere pronam.
Iam quos liuoris nostri fas carpere fructus,
Accipe, nil angustius illis.

Tu

Tu liuore salutifero seruabere nostro:
Hæc pœna tua pœna gerenda est.
Nostra tuæ mors mortis erit mors: flammeus ensis
Hoc rectinctus sanguine abibit.
Sanguinis hoc fluuio Phlegetontis stridula flamma
Tartarei sopita silescit
Immortalis eris per me, decieſq́, beatus:
Factus homo te comparo Diuis.
Quo sudore vides, muto mansuetior agno
Supplicium dependo nocentis.
Iudex, & scelerum vindex, insanus amore
Exoluo sceleris cruciatum.
Dic iam nobile plasma meum, quæ præmia tanta
Sudori? quæ præmia amori?
Obsecro nonne tua pendentem stipite causſa,
Non cruce fixum, non moriturum.
Non talem ac tantum meritis pro talibus, & tu
Me dignabere amore vicissim?
Gratus amor fuerit, mercedem hanc postulo solam,
Id ducam mercedis abundè.
Eia, melli fluo nexu innectamur amantes:
Tu me, te nos vsque fruemur.
Post obitum deges Paradisi rure beato:
Aeternum vescare licebit
Pomo vitalis ligni, spatiabere siluæ
Apricæ per amœna vireta.
Flumina, tum gemmis, auróque nitentia fluuo,
Mundus, & omnia propria sunto:
Ampla tu dominus cœli regnabis in aula:
Tecum ego, tu dominabere mecum.
Nec tamen interea in terris trepidaueris vnquam,
Nam Pharaóque, equiteſq́, rotæq́,
Turba fugax vlulans rubris voluuntur in vndis.
Solue metum, nil nempe periclî.

Con-

Confractus iam Marte meo est, victusq̃ tyrannus:
Iam maxilla effossa colubri.
Me duce bella geres, acie versabor in ipsa,
Armis, præsidysq̃ iuuabo,
Fulmine sub clypei, nostrisq̃ tegêre sub alis:
Crux hæc densos ruperit hostes:
Insidys etiam te circumuenerit hostis:
Inuitum non ille valebit.
Perq̃ crucem, læthumq̃ oro, tantos per amores,
Tute velis meminisse reuerti.
Hisce ego dissentis reducem complectar amicam
Brachiolis: mille oscula carpam.
Delitiæ nostræ, nostri præda vna triumphi:
Et spoliæ est peccator opima:
Sanguinis hic nitidus fons abluit: abluit vsque
Omnes sordes omne per æuum.
Sacrilegus Iudas immani crimine crimen,
Posteriore priùs cumulauit.
Iam nunc expiro, exhortor te voce suprema
Seruatum spectare latronem.

ANTONII MANCINELLI SPECVLVM DE MORIBVS ET OFFICIIS.

In quo, quatuor virtutum, Prudentiæ, Iustitiæ, Magnanimitatis, & temperantiæ munera graphicè depinguntur.

ANTONIVS MANCINELLVS VELITERNVS *ad Phœstum filium.*

Inspice virtutis speculum dulcissime fili,
Quo sapiens fias, quo probus ipse magis.
Dogmata percipies vitæ normamq; loquẽdi,
Sanctus eris, nostra cœperis ire via.
Bina simul pergũt mea carmina, proptereáq;
Anterior dux est, posteriórque comes.

SPECVLVM DE MORIBVS, ET *Officijs, à quibus honestè viuendi præ*cepta ducuntur.

PRVDENTIAE OFFICIA.

QVatuor è ducibus nascetur quicquid honestum:
Al duce prudenti, iusto, forti, moderato.
Prudens vera videt, iustus sua cuique rependit:
Robur inest animo forti: modus, ordo modestis.
Quæ bona, quæ mala sint, prudens discernit apertè,
Qui sapiens, nouit diuina humanáque cuncta.
Cautio vel studium, ratio, intellectus adesse.
Prudenti debent, & circumspectio cuique,

Iusti;

Iusti sit pietas, concordia, relligióque,
Est & amicitia, & clementia, læsio nulla.
Fortis magnanimus tolerat quæcunque benignè,
Magnificus, constans, metuens nil, turpia tantùm.
Temperat à vitys quicunque est parcus, honestus,
Quique verecundus, qui castus, qui moderatus.
Prudens est etiam iustus, fortis, moderatus.
Cui virtus vna est, debent reliquæ simul esse.
Omnibus in rebus prudens exquirere decet,
Quid verum fuerit, ratio quid poscat & vsus.
Errari & labi, nesciréque decipierue,
Turpe malúmq; viro (quicunq;) ducimus esse.
Præterea agnoscens poterit ventura videre,
Præteritum, præsens, Prudentia scítque futurum.
Principium sophiæ timor omnipotentis habetur:
Ergo Deum timeas sapiens si quæris haberi.
Tuque Deum solum, qui mundum fecit adora,
Qui genus humanum finxit, qui à morte redemit:
Respicit omnipotens gressus animúmque virorum,
Nec credas illi quicquam potuisse latere:
Siue cibum sumis, seu potum, dicis, agisue,
In domini laudem Paulus facienda reliquit.
In paruis etiam rebus vir non modo magnis,
Ab Ioue principium sumet dicens, faciensue:
Principio magni, paruique operis vocitandus
Est Deus omnipotens, fœlicius omnia cedent.
Qui valet ipse Deus votum mihi ritè secundet,
Adsit item rebus lapsis, dic incipiendo.
Ingenium viresque tuas cognosce, priusquàm
Incipias aliquid, turpe est desistere cœptis.
Doctrinam citiùs quàm aurum mi dilige fili,
Est cunctis opibus melior sapientia rerum.
Si sapiens audit, longè adscientior extat:
Doctrinam stulti contemnunt velle doceri.

Cœli

Cœli præcones auditum perge libenter:
Traditur auditus cuique vt perdiscat agenda.
Scripturæ studium debes impendere sacræ:
Illa fidem munit, stolidi fiunt sapientes.
Doctrinam (fili) debes audire parentum,
Despiciens illos, omni virtute carebis.
Lætificat patrem sapiens, contristat ineptus:
Gloria magna patris sapiens, infamia demens.
Est preciosa magis rebus sapientia cunctis.
Gloria vera datur sapientibus, haud locupleti.
Qui natos generant, laudandi, quique parentes,
Qui tamen erudiunt etiam magis vsq; probandi.
Si tibi sit gnatus, doctori trade perito:
Perdocet indoctus, quæ dedoceantur oportet.
Hære illi, valeat qui reddere te meliorem,
Admittes, quem tu meliorem reddere possis,
Contubernalis fieri conare magistro,
Inde modestus eris, studiosior atque peritus,
Discere, fili, artem nullam potes absque magistro:
Ad præceptorem festino currito gressu.
Doctorem veluti sanctum, venerare parentem
Laudando semper, probris offendito nunquam.
Discere lecta velis, animoque inscribere cuncta,
Ne libro amisso, te Antisthenes arguat alter.
Inter consocios lætus, placidusque moreris
Et fuste & lingua, repensus parce furori.
Doctior euades alios tu vitè docendo:
Attentè pueros coges audire legenda.
Virtutis præcepta decet seruare magistrum:
Ni sanum caput est, vitiantur cætera membra.
Qui minimè veniunt auditum tempore certo,
Haud vltro expectes, velociùs inde redibunt.
Ludendi spacium puero concede modesto:
Fortior ad studium mens oblectata redibit.

Vt tibi donetur prudentia, nocte diéque
Desidiam vites; studioque impende laborem,
Dulcis doctrinæ iunctus, radicula amara est.
Vt valeat, quis non succos potabit amaros?
Est ornamentum rebus doctrina secundis,
Rebus in aduersis doctrina est portus & aura.
Discitur ars ideo quo quisq; exerceat illam,
Auxilio vitæ seu laudi, lætitiæue.
Illa, quam nôrit, se quisque exerceat arte.
Vsus enim egregius rerum præceptor habetur.
Cur sapiens quærit doctrinam, pascitur amens
Erroris nebula, tum cæco pectore vulgus.
Philosophus similem viuo canit esse peritum,
Defuncto similis, quicunque indoctus habetur.
Doctrina fiunt homines clari & sapientes.
Doctrina mores purgantur, sermo nitescit.
Aspectus veluti deducit ab aëre lumen,
A disciplinis animo lux venerit ampla.
Quippe ego doctrina mallem cunctos superare
Dixit Aristoteli Macedo, quam rebus opimis.
Quiq; sua cunctis doctrina noscitur aptè,
Indicat insanum sermo, iracundia vultus.
Corruet is populus, rector cui stultus habetur:
Consilio multo regitur respublica ritè,
Consilium vulgo, ratio, discrimina rerum
Desunt, euades studio consultus, & arte.
Omnia consilio sapientia ducit agendis.
Consule qui sapiunt, cunctis in rebus agendis.
Plurima iudicio, facienda, & non facienda
Alterius tibi sunt, sapientes consule semper.
Cum sapiente means, sapiens euadet amicus,
Stultorum similis fiet, sapientibus hære.
Blandimenta caue fallacia, ne capiaris:
Fallit adulator, retinens sub melle venenum.

Cornis

Coruis innumeris, quàm blando occurrere mallem?
Deuorat hic viuos, proiecta cadauera corui.
Debenti nummos cuiquam succedere noli:
Sæpe solent vades inopem deducere vitam.
Arma nihil prosunt sine consilio sapientum,
Ne fidas igitur magnæ, stultæq; cateruæ.
Consilio recto pauci plures superabunt.
Qui ruit in pugnam temerè, calcabitur, hostis
Prælia non subeas, nisi cùm victoria tecum est,
Aut quum non poteris pugnam vitare coactus.
Culto agro nihil esse potest ornatius atque
Vberius, tibi cura, tui non desit agelli.
Quippe Senatores olim sua rura colebant.
Hinc Cincinatus Dictator factus arando est,
Frustrà aliquid faciens, nulla emolumẽta sequẽdo,
Is vel ineptus erit, vel nulla negotia habebit.
Hi faciunt aliquid quorum sit prompta voluntas,
Vel quibus ars fuerit faciendi disce, velísque,
Si facis inuitus, leuior res aspera fiet.
Res dura apparet mollis, si sponte labores.
Si laudare velis aliquem prius inspice, qualem
Commendes, tribuat ne mox tibi dedecus ille.
Pectoris ipse tui cuinam secreta reueles,
Inspice: si qua prior taceas, alter reticebit.
Secretum, quodcunque tibi committitur, vlli
Cælato semper, licet irascaris in illum.
Ad summum nitens ascendere, conspice, ne tu
Cum ramis recidas, quos iam comprenderis alto.
Solus iter facito nunquam, securior ibis:
Sunt grassatores, sunt mille pericula casus.
Quatuor haud vnquam satiantur, cautior esto:
Infernus, vulua, & tellus, vulcania flamma.
Quatuor vsq; latent colubri via marmore ducta,
Aethere lapsus auis, mare puppis, iter puerorum.

Fraudi

Fraudi ne credas muliebri, quod meretricis
Mellea lingua tenet, sub dentibus ácra venena.
Infamis fueris, scortum qui nutrit, inópsque:
Magna pudicitiæ laus est, ne spreueris illam.
Aedificat sapiens mulier, quod destruit amens:
Insani capitis mulierem legimus esse.
Vxoris proprium pudor est, probitásque fidésque:
Forma breui durat spacio carpente decorem.
Quamprimum morbis adhibenda est cura medēdi:
Nam mora sæpe nocet, crescente malo perit æger.
Nil ægrum reficit magè quàm præsentia amici,
Re simul & verbis æger foueatur amicus.
Aëra vitabis crassum, purum tenuémque
Delige, acutus eris multò, plus sanior atque.
Victus item crassus tollet tibi mentis acumen:
Ergo velis tenui facili quoque vescier esca.
Ante oculos iacitur nequicquam rete volantum,
Frustrà igitur tentas sapientem ludere velle.
Perfidus haud vllis meritis placabitur vnquam,
Amittes igitur quicquid donaueris illi.
Quæ sunt ad victum, debes multo ante parare
Quàm tibi defuerint, constabunt quippe minoris.
Tela tibi, clypei, galeæ, thoracis ementur
Ancipiti clauso melius, quàm Marte furenti.
Paret apes vltrò regi, comitatur euntem,
Tu refugis parere tuo, te dignior illa.
Scriptor erit nemo tam circumspectus, vt idem
Non labet interdū quandoq; hinc dormit Homerus.

Ivstitiae Officia.

Ivstitiæ munus fuerit, non lædere quenquam:
Vnicuique suum ius reddere Iustitiæ sit.

Iustitiæ splendor virtutis maximus hæret:
Inde bonus frater, qui iustus, quique benignus.
Iustitiæ radix, fundamentúmque sit illud:
Ne facias vlli, quæ tu tolerare nequires.
Si quis inauditis ambabus partibus, vllum
Iudicium profert (iustum licet) extat iniquus.
Te verum & pietas, oro ne deserat vnquam:
Omnibus vt placeas, à te scelus omne fugato.
Mentiri solito verum non creditur vlli:
Qui cupit amplecti, vitet mendacia vana.
Quod verum, simplex, syncerum, conuenit amplæ
Naturæ humanæ, sis verus, quóque simplex.
Ipsa locum pietas vllum non posset habere
Ni scelus acciderit, nisi quis peccauerit antè.
Cuique homini vitium certum natura reseruat:
Hic iracundus, tu mendax, ille superbus.
Pauperis, ille Deum, quisquis miseretur, honorat,
Eßlo pius miseris, tibi quò pia numina fiant,
Impius est odio mortalibus atque supernis:
Vt placeas terræ, & cœlo pius esse memento.
Iusti animam dominus nutrit, lætabitur illa:
Iustus eris, saturet quo te Deus, ac tua seruet.
Impietatis enim thesaurus lædit habentem,
Iustitiæ virgo thesaurus morte tuetur.
Qui fuerit simplex, fuerit qui cultor honesti,
Ille colet terram: terra pelletur iniquus.
Qui domino seruit, lætabitur: impius omnis
Tartara sæua petens, regno priuatur Olympi.
Crimina qui celant, renuentes illa fateri,
Ima petent miseri, cœlestia regna fatentes.
Impius haud dormit, nisi cùm malefecerit vlli:
At patietur idem, peioráque sorte subibit.
Si plus in terra recipit peccator iniquus,
Quo magis accipiet, quanto maiora meretur

Dicere

Dicere non satis est : culpæ me pœnitet omnis,
Pœna opus est aliqua, ne tu, reliquiue, recurras :
In cruce sur pendet spectanti exempla daturus.
Ne furtum facias, scelus id nam turpius omni.
Qui bona cuiusquam furto subtraxerit, aut vi,
Supplicia expendent, nisi restituatur ad vnguem.
Qui prodesse potest, succurrere qui perituro,
Occidit si non succurrerit, estq; homicida.
Denegat auxilium misero quicunq; petenti,
Quæret idem frustrà, meminerunt omnia cœli.
Nemo fidem fallens, maius scelus edere posset.
Sancta fides igitur tibi sit, promissio facta.
Fidus homo cunctis gratissimus est & amicus,
Infidus cuique est odio, cuique est inimicus,
Dictorum pactique fides, constantia fertur :
Promittens aliquid, totum constanter adimple.
Depositum quocunque tenes, seruetur amicè :
Turpe magis nihil est homini, quàm fallere amicum,
Depositum quandoque fuit non reddere iustum :
Depositum minimè reddendum homini furioso.
Promissum seruare decet non semper amico :
Si tibi promissum noceat plus quam iuuet illum.
Promittens aliquid formidine fraudeue captus,
Iura quidem, legesque negant, tenearis ad illud.
Oblatum superis peregratus reddito votum :
Displicet æterno regi promissio vana.
Non nobis solùm nati sumus, ergo fauere
Debemus patriæ, vel amicis, vel cuicunque
Omnia quæ terræ gignunt, homini generantur :
Ast homines hominum causa, vt foueatur vtrinque.
Dicitur iniustus cupiens offendere quenquam :
Dicitur iniustus spernens defendere pressos.
Differt consultò, subitóne iniuria fiat,
Est leuior subitò motu quæ iniuria fertur.

Quod ſemel exactum eſt, iterum non exigat vllus.
Non decet alterius iactura cogere nummos.
Contra iura nihil merceris, nam malè parta,
Labuntur facili cliuo, & quaſi cera liqueſcunt.
Ancillæ ſeruiſque tuis ad quicquid oportet,
Viuito cum ſeruis clementer, viue benignè.
Serui ſunt homines, & eodem ſemine quo tu,
Contubernales ſunt ſerui, humiles & amici.
Plurima des illi, qui te dilexerit amplè:
Ignotóque etiam faueas virtute referto.
Infami non detur honor, non vlla poteſtas,
Præmia virtuti ſolùm debentur honoris.
Præcipue debes illi præſtare fauorem,
Qui magis indigeat, cui deſint commoda vitæ.
Dilige præcipuè patriam, pòſt deinde parentes,
Hinc natos, totámq; domum, charóſq; propinquos:
Dilige quoſcunque vt fratres, nullique nocebis.
Pacis amans quocunque velit ſecurus adibit.
Diſplicet vſq; Deo, quodcunque eſt pondus iniquum:
Omnibus in rebus domino ſeruire memento.
Cùm ſubito valeas aliquid præſtare petenti,
Ne dicas illi, vade atque reuertere cras: da.
Celanti triticum domino, maledicitur illis:
At benedicitur ys, qui vendunt, quique pÿ ſunt.
Cum tibi confidas, mala nulla parabis amico:
Detrahe nec dictis nec factis illius vnquam.
Cordis eget mentiſque bonæ, qui ſpernit amicum:
Diues erit, multos quicunque eſt nactus amicos.
Proſpera duntaxat falſi ſectantur amici:
Diffugiunt hyemem, tu conſtans dilige ſemper.
Alter amicus ego eſt, anima vna in corpore bino:
Ad plenum fœlix, verum qui nactus amicum.
Munera delectant homines, & numina diuos:
Munere magnanimi ſæpe acquiruntur amici.

Plurima

Plurima quo teneas, impendere parua memento:
Maxima sæpe tibi referent munuscula parua.
Dilige vicinos, poterunt hi semper adesse:
Congregat vna homines alterni causa fauoris.
Vicinus melior iuxta te, fratre remoto:
Omnibus in rebus vicino cuique fauendum.
Iniustè cupias nullum accusare: solebat
Non iure accusans Persis punirier amplè.
Alterius mauult reprendi crimina quisque
Quàm sua, velandum quodcunq; est crimen amici,
Alterius cupiens paruos reprendere mores,
Is vitio debet quocunque carere nefando.
Qui cupit alterius vitium reprendere, tangat
Ante suum pectus, post hæc conficere, illud.
Gratia virtutum cunctarum maxima fertur:
Inde nihil malis, quàm te gratum esse videri.
Tum re, tumque animo debes gratissimus esse,
Hac re dignus eris promptè cuiusque fauore.
Gratia plus multo reddat, quàm sumpseris ipse:
Pinguis ager veluti referas tu plura benignus.
Assiduo pueros peccantes verbere cæde:
Corrige, nam prauos nimis indulgentia reddit.
Praua bona, iustóque viro potuêre placere
Nunquam: discipulos hæc renatósque coercе.
Dilecti nati tundendum est corpus acerbè:
Ad mala nutritur, nimio cui parcis amore.
Erudit instanter, natum, qui diligit, at qui
Illum odit, virgæ parcit, quæcunque ferendo.
Sponte puer nolens studys impendere curam,
Sæpe minis, ferulâque via cogendus, acerbis.
Sæpius indociles, tardosque monere memento:
Impetus, atque minæ pueris, & verbera prosunt.
Si peperit coniunx, tunc illa sit integra mater,
Imperfecta quidem mater, nulla vbera præbens.

Nutrit illa priùs, quòd non cernebat in aluo:
Iam noscens hominem viuentem pellit ab vlnis.
Vbera mammarum tribuis natura puellis,
Natorum causa, non formæ siue decoris.
Ceu similem format membris, animóque parentum
Semen, sic etiam lactis natura figurat.
Haud homini tantùm, pecudi simul euenit istud,
Alterius quoties nutritur lacte animantis.
Lac ouium potante hœdo, capræ simul agno:
Lanitium tenerum venit illi, durius agno.
Ingenium altricis quapropter vis quóque lactis,
Partem etiam magnam retinent in moribus ipsis.
Pallida erat nutrix Syluani, pallida nati
Membra sui, credas igitur quæcunque notaui.

FORTITVDINIS, MAGNANIMITATISQVE OFFICIA.

FOrtitudo viri propria est, & maxima virtus:
Est autem mortis contemptio siue doloris.
Cui fortitudo non est, vir fœmina habetur.
Virtuti nomen vir dat, nam fertur idipso.
Fortitudo quidem propriè virtus vocitatur,
Nam reliquis superat, spernens mortalia cuncta:
Inferiora putat se cuncta humana vir ipse
Magnanimus, fortisq; simul, nam despicit illa.
Magnanimus, fortesq; viros Plato dixit haberi
Veros, atque bonos, & simplicitatis amicos.
Magnanimi non sunt, fallaces siue nocentes,
Sed veri, atque boni, misero cuicunque fauentes.
Magnus quippe animus nil optat, præter honestum:
Succumbit nulli fortunæ, humanaque temnit.
Ardua magnanimus, fortisque & plena laborum

Aggreditur,

Aggreditur, ſtudio vitæ patriæq; tuendæ.
Splendidius nil eſt illo, quod fiet ab vllo
Magno animo, elatóque humanáque deſpicienti,
Ignauus ideo fertur: virgo illa virilem,
Vos autem iuuenes animum geritis muliebrem.
Opprimit ingenium pudor, aſt audacia firmat.
Omnibus in rebus melior quicunque ſit audens.
Fortiter incipias, audacia murus habetur.
Qui fuerit timidus, faciet laudabile nunquam,
Ignauos fortuna premit: tolluntur in altum
Magnanimi, forteſque viri, ſubeundo labores.
Fortis, non timidus, non audax eſto ſed audens.
Forti eſt vtendum ratione in rebus agendis.
Iraſci noli domino reprenſus: amatur
Ab domino quicunque ſuo reprenditur, idem
Qui patiens fuerit, ſeſe ratione gubernat.
Inſipiens nulla poterit ratione teneri.
Noli vindictam, ſæpe obſuit vltio facta.
Magnanimus parcit, vindictâ fœmina gaudet.
Qui damno alterius lætatur, ſentiet ipſe.
Iactura ſocij doleas, lætare ſecundis.
Qui tuus eſt, alijs nunquam donabis honorem:
Deſpiciens ſeſe nunquam venerabitur vlli.
Formicæ nullo didicerunt grana magiſtro
Ferre domum, piger eſt, quicunque fame capietur:
Vult piger & non vult: operans pingueſcit opimè.
Qui piger eſt, triſti macie tenuabitur ille.
Qui piger extimuit frigus, nec arauit ob illud
Aeſtate, eſuriens fruſtrà rogitabit amicos.
Alto ſole iacens, vitam conſumit inertem:
Fiet inops, tu ſurge prius quàm venerit athon.
Qui citiùs ſurgunt, agiles & dexteriores
Euadunt, laudemque parant, & commoda vitæ.
Oſtia ceu propria vertuntur cardine, deſes

Haud aliter molli verti ſolet ipſe grabato.
Quæ facienda tibi (mora læſerit) expediantur:
Quod cœnes, ſerua, non quod tamẽ inſiat agendum.
Nec tu fortunæ nimium confide ſecundæ:
Præteritis meliora malis ſpirare memento.
Cum tuleris grauiora, malis præſentibus iſt hæc
Fortiter excipias, donabitur his quoque finis.
Eſt humanarum rerum, quo voluitur vſque
Circulus, inde diu nemo eſt miſer atque beatus,
Nullâque ſors homini longa eſt, dolor atq; voluptas
Alternis cedunt, breuior tamen ipſa voluptas,
Alitus euexit quo te fortuna, ruinam
Maiorem timeas, nulli eſt fortuna fidelis.
Diuitijs fidens is corruet, & ſapienti
Seruiet inſanus: diues licet, ille ſit Irus.
Tempore cui longo vita eſt, aduerſa ſubire
Cogitur, hinc breuior vita eſt, iucundior illa.
Mors malè viuentis grauis eſt, iuſto cuicúnque
Principium vitæ fœlicis, meta laborum.
Mortuus ad vitam nunquam reuocabitur vllus:
Quid proſunt lachrimæ, gemitus, ſuſpiria, luctus.
Omnia tempus habent, cedunt ſibi cuncta viciſſim,
Naſcendi tempus, moriendi tempus habetur.
Doctus, & indoctus moritur, diſcrimine nullo:
Impius atque pius morti debentur eidem:
Eſt nihil æternum, cunctis mors imminet atra,
Sola quidem virtus, geſtorum gloria viues.
Iunior exerce ingenium, ne ſperne laborem:
Iunior acquiras, quibus indiget ægra ſenectus.
Quilibet exercens ſeſe ipſum rebus honeſtis,
Obliuiſcetur totius nempe laboris.
Quicunque exercet vanis ſe & turpibus illi
Deficit oblectamentum, laſſuſq; reſiſtet.
Tædet non refugit cupiens virtutis honorem.

Qui

Qui ſtudium curamq́, fugit ſpernetur vbique.
Proſpera cuncta viro vigilanti, & recta ſequenti
Succedunt: vigila, tibi conſule, recta ſequaris.
Errant quicunque ſemel, malus vſque putatur.
Eſto bonus ſemper, ſemper reputaberis idem.
In cœlo bona ſunt, quæcunq; mala hîc reputantur,
Scribitur Euripidi talis ſententia Græco,
Cuncta quidem toleranda tibi patienter amara.
Conſtituit dominus patienti præmia cœli:
Qui mala præſenti tolerant aduerſaq́, ſæclo,
Mercedem capient cœleſtia regna laborum.
Viginti puer ipſe annos, totidemque adoleſcens:
Tot iuuenis totidemque ſenex (Samius dat) habebit.
Eſt ſimilis veri puer, ætatique adoleſcens.
Autumno atque hyemi ſimiles, iuueniſq; ſenéxque:
Qualibet officium ſerues ætate decorum.
Actio virtutis nullo tibi tempore deſit.
Semper agas aliquid, ſudore laboréque multo
Acquiruntur opes: ſtudio doctrina decúſque.
Nulla dies tibi ſegnis eat, longéque pigebit
More Catonis, vbi lux pigra fulſit inanis:
Pœnituit naui, pedibus quò pergeret iſſe:
Amiſiſſe diem: mulieri arcana tuliſſe.
Eſt cum diuitijs longè ſapientia quæque
Vtilior: Periander inops ſpernetur vbique.
Diuitis obſequio vel munere non mouearis:
Iudicis occæcant oculos munuſcula ſæpe.
Vtile non dicas, quod turpe eſt, ſiue inhoneſtum:
Ditari ſpolijs alienis vtile non eſt.
Gloria dat vires, poteris hæc alta tenere,
Ima petens, nuſquam laudémq; decuſq; meretur.
In ſtadio currens, eniti vincere debet:
Supplantare aliquem vel trudere non licet vlli.
Viribus ipſe tuis, imbellem deſpice nunquam.

Ipſe

Ipſe auium quandoque leo cibus eſt minimarum.
Tam firmum nihil eſt, cui non aliquando noceri
Poſſit ab inualido, perimit vel Araneus Anguem.
Nec timeas vllum clamore miniſque furentem:
Namq; timẽs latrat vehemẽtius, haud ferit vnquã.
Fortius eſt omni muro conuictus amantum
Se fratrum: conuiue tuis cum fratribus vſq;:
Stupea quæ triplici nectuntur vincula filo,
Difficile eſt rumpi: tres vel duo ſunt mage fortes.
Eſſe tuum credas frater quod poſſidet omne.
Dilige, nam frater fermè alter dicitur eſſe.
Bellum ſuſcipias quærendæ pacis amore.
Magnanimus terret, timidus ſpernetur ab hoſte.
Abſq; vlla cauſa nunquam te oppone periclo:
Eſt in tranquillo dementis poſcere fluctus.
Aggrediens aliquid faciendum, conſule honeſtum,
An ſit: deinde vide, faciendi ſit ne facultas.
Nil tu committas quandoque vt dicere poſſis,
Hoc mihi non vnquam contingere poſſe putâram.
Prælia cautus ini, quoties pugnare neceſſe:
Non niſi prudenter ſubeunda pericula vitæ.
Promptior ad pugnas animum pro laude pararis,
Quàm pro diuitys quærendis, ſiue tuendis.
Pro patria vitam, non ſolùm funde repoſita:
Commoda, nec patriæ taceas formidine preſſus.
Si patriæ rector fueris, defendito ciues,
Iure omnes æquo tollentur ſeditiones.
Pax erit in populo, quoties eſt omnibus æqua.
Iuſtitiæ, ergo lucrum fugies, dum iura miniſtras.
In patria cura clemens ſis, atque ſeuerus,
Manſuetis clemens, verùm grauis eſto nefandis.
Dedecet ira, furor, populi qui iura gubernat:
Præclaróque viro clementia cedet honori.
Qui pariter peccant, pariter punire memento:

Nec ſtatuas vlli maiorem crimine pœnam.
Ira procul cedat, ſi quem punire parabis,
Iuſtitiam nequit iratus ſeruare modúmque.
Sint legum ſimiles qui publica munera curant.
Lex venit ad pœnam clementer, non furioſè,
Non te præcipitet furor vllus, mente quieta
Cuncta geras, placido vita eſt fœlicior omni.
Principe conſtanti vulgus lætabitur omne:
Iniuſto rectore viri matreſque dolebunt.
Inuiſum imperium longo non tempore durat,
Non aurum, ſed amicus erit cuſtodia regni.

TEMPERANTIÆ,
Modeſtiæque officia.

ORdo modúſq; ſimul rerum, pudor ipſe decorus,
Turbatique animi ſedatio te comitentur.
In dictis factiſque tuis ſeruabitur ordo:
Ordine peruerſo, nulla actio ritè paratur.
Incipiens aliquid, finem conſideret antè:
Decidit in laqueos, qui cæco pectore fertur.
Mens hominis diſcendo alitur, meditánſq; requirit
Quod decet in vita: tecum mediteris agenda,
Mens animúſq; tuus nil quicquam præter honeſtũ,
Cogitet: effugiens hoc pacto dedecus omne:
Id ſolùm petito, quod nulli iure negares.
Quod tibi concedi malles, concede roganti.
Nil facias vnquam dicéſue, obſtante Minerua:
Hoc eſt, nil facito quoties Natura repugnat.
Quiſque ſuum ingenium noſcat, ſua robora quiſque:
Sic modus in rebus ſeruabitur ille decorus.
Sermo tuus lepidus, comis, iucundus, honeſtus,

Non

Non asper, non durus erit, non turpia narret.
Moribus ille tuis plusquam sermone iuuetur
Qui tecum veniet, quocunque it, siue moratur.
In multiloquio peccatur sæpius, inde
Pauca loqui debes, potiùs audire loquentem.
Quisq; tacere nequit stultus, sapiensque putatur
Quum tacet: ergo velis sapiens non stultus haberi,
Pauca loqui prudens, audireque plurima debet:
Os vnum, binaque aures idcirco tenemus.
Suscitat ingentem prædurus sermo furorem,
Terribilemq; iram frangit responsio mollis:
Quolibet in verbo ac actu mens esto quieta.
Ira procul tendat, furor, impatientia, pax sit:
Iratus poterit, laudabile nil operari.
Ira animum turbans occæcat lumina mentis.
Intempestiuus vel ineptus, immoderatus
Damnatur risus, decuit grauis atque modestus.
Ex facili victus tibi sit, preciosa relinque.
Quære fame gustum, conditos temne sapores.
Darius fugiens, sicco palmone cruentam
Hausit aquam: potus sibi dulcior haud fuit vnquam.
Quale lucrum fuerit, talis tibi cœna paretur:
Ne plus impendas, patitur quàm parua supellex.
Conualet ægrotus tenui solummodo victu.
Sanus eris semper tenui si vescaris esca:
Nil animum corpusq; viri sic obruit vnquam
Vt plenus venter ructus sonitumq; remittens:
Sic etenim fies robustior, atque valebis.
Qui emungit nares in Perside, qui spuit, aut qui
Egestum pergit, vel mictum, turpis habetur.
At qui nil horum committere cernitur, is se
Continet à victu nimio, laudesque meretur.
Sic parcè Socrates vitam ducebat Athenis,
Vt solus victu nunquam ægrotarit honesto.

Nulla

Nulla placent domi ac tenuis ieiunia menſæ:
Quantum lætificat nullum committere crimen.
Laudibus extollant alij tua geſta, tacendum
Eſt tibi: ſordeſcit proprio laus ore relata.
Gratia manſuetus domino tribuetur Olympo.
Quiſq; ſuperbus erit, cœleſte fauore carebit.
Eſt humilis ſapiens, inſanus quiſq; ſuperbus.
Clementis vita eſt iucundior atque ſuperbi,
Fert odium rixas, fert cædes, dilige quenque.
Pax, amor, in cunctos vitam tribuere ſecundam.
Perpetuo cupiens tranquillam degere vitam,
Abſtineat vetitis patiatur quæq; ferenda.
Vir mendax, litemque ferens, crudelis, auarus
Eſt odio regi cœlorum, tu bonus eſto.
Vxorem quicunq; ſuam vult eſſe pudicam,
Improbus eſt, niſi ſeruat idem, quod poſcit ab illa.
Vxorem alterius tangens immundus habetur:
Qui cupit ergò ſibi laudemq; decuſque caueto:
Nec ſolùm dominus præcepit crimen haberi
Vxorem alterius contingere. ſed meretricem.
Diliget alterius miſer eſt quicunq; figuram.
Fœlix, qui ſubitò flammas extinguit amorum.
Conualet ægrotus veteri ſtatione recedens:
Captus amore procul fugiens. ſanus remeabit.
Abſtineas oculis, Dary vt cernere pulchram
Noluit vxorem, Macedo, quo caſtior eſſet.
Vritur vt ſubitò Vulcani lumina tangens,
Non ſecus à tactu muliebri corda virorum:
Noſtrum plus alijs placet: at nobis alienum:
Sorte tua contentus eris, quæcunque ſit illa.
Gaudia nulla homini tam proſpera dantur, vt illis
Mel ſine felle inſit, ſine luctu nulla voluptas.
Alterius peccata velis cognoſcere nunquam,
Nam tua celare eſt potius, quàm ſcire aliena.

Tu domini, non illa tibi, sit, nate, decori:
Ne tibi Aristippus faciem deturpet inerti.
Diuitias vitæ causa molire tuendæ:
Quod satis est cupias, insit tibi nulla libido.
Non adeò cura est vitæ præsentis habenda,
Vt capiat mentem venturæ oblivio vitæ.
Si dives fueris, delicti non eris expers,
Ni cupis & miseris & egenis esse benignus.
Posse bonis vti præsentibus atque futuris
Deficere est, petitur cœlum virtute, labore,
Diuitys multi perierunt, robore quidam.
Sæpe solent igitur nobis bona nostra nocere.
Parua magis iucunda venit, quàm multa supellex:
Anxius est dives supra armentis gregibusque.
Multi in diuitys inopes occurrere possint:
Parcis enim gazæ, vt, dives moriatur auarus.
Diuitys sapiens dominatur, seruit ineptus:
Diuitys noli cor ponere, si quis abundas.
Non ego fœlices reputo, quibus adfluit aurum.
Ni scierint vti, fueritq; id iure paratum.
Nullo animus lucro pingui satiatur auarus:
Ipse Crates aurum abiecit virtutis amore.
Pauper eris nunquam Naturam vitè sequendo:
Exiguum natura cupit, multumque libido.
Naturæ satis est fluuius, sat poma vel herba.
Vtere natura, poteris sic esse beatus.
Exultet pauper, grates agat omnipotenti,
Liber enim multis patrimoni nexibus, ille.
Paupertas verbis muniuit, repperit artes,
Paupertate sapit Socrates, Plato, cæcus Homerus.
Est odio pauper cunctis, affinibus atque:
Diligitur dives, tu quicunque bonum tuearis.
Nemo cum propriis curare aliena valebit:
Rerum alienarum cura est grauis, atque molesta.

Sen

490146